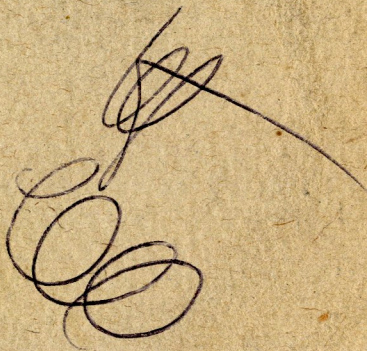

Народна библиотека
у Београду М.

Бр. С.Т.171

Народна библиотека
у Београду

Бр. С-1171

*Своје снаджајство
Кинг Јакшићу*

од некретног имујанства

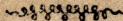
СЕОБА СРБАЉА.

ДРАМАТ

У ПЕТ ДЕЛОВА

ОД

БОРБА ЈАКШИЋА.

У НОВОМ САДУ.
ЕПИСКОПСКА ПЕЧАТЊА.

1863.

C-1478

1275 5244

СЕОБА СРБАЉА.

ДРАМАТ

C-1478

У П Е Т Д Е Л О В А

о д

БОРБА ЈАКШИЋА.

*Зачепа!
18. 8. 923 К. Сувомин*

У Н О В О М С А Д У .
Е П И С К О П С К А П Е Ч А Т Њ А .
1 8 6 3 .

Л И Ц А.

ЉУБИША,
први жупан српски.
ВЛАДИМИР, његов брат.
ДРАГОШ }
БЕЛУШ } војводе.
ВУК }
БЛАШКО }
ГОЛУБ } поглавари.
ПАУН }
РИМСКИ ПОСЛАНИК.
СВЕЂЕНИК.
ПРОРОК.
ПРВИ СТАРАЦ.
ДРУГИ СТАРАЦ.

ТРЕЋИ СТАРАЦ.
БОРКО }
ГАВРАН } сељаци.
ЖИВКО }
ОТАЦ БОРКОВ.
ОТАЦ ГАВРАНОВ.
ЈЕДАН БЕГУНАЦ.
ЈЕДАН ВОЈНИК.
ЈЕДАН РОБ СТАРАЦ.
БОСИЉКА, кћи Драгошева.
ПЕРУНИКА, њена другарица.
СЕНКА ЛАЛИНА.
МАТИ БОРКОВА.

Старешине и поглавари. Српски војници и копљаници. Народ.
Жене и деца. Аварски војници. Аварско робље.

Збива се око 640. године после Христа.

ПРВИ ДЕО.

П Р В И П О Ј А В.

Пуста равница око Дунава. Народ се српски сели. Жене,
деца, људи, старешине и поглавари. ДРАГОШ, БЕЛУШ,
ПАУН, ГОЛУБ и БЛАШКО.

ДРАГОШ.

Стој, народе, мало и велико!
Не мичи се са места овога,
Већ погледај по равници даљној,
Пак ако ти срце не заигра
Пустом жељом, најсјајнијим надом,
Не маш срца, нити крви вреле!
Гле долину, како се развила,
К'о мисао заљубљене душе;
Тихо с' смеси цвећем и мирисом —
Румен образ најлепше девојке!
Тамо опет гора и дубрава
Медом, млеком раширује груди,

Смерно чека свилоруно стадо,
 Да га чува од жеђи и глади,
 А пастира хладовином хлади. —
 Већ изиђ'те, седе старешине,
 Мудрим збором потврдит' истину,
 Да од ове лепше земље не ма,
 Ол' милија негде отачаства!

БЕЛУШ.

Никада ме жеља не повуче,
 Да на стару заборавим Бојку;
 Ал' на грудма ове земље нове,
 Чини ми се, да бих са презрењем
 Милу мајку од себе тиснуо!

ПРВИ СТАРАЦ.

Јест тако је, војвода Белуше!
 Од Карпата до Србице наше
 Нигде лепша не видесмо света.

ДРУГИ СТАРАЦ.

Истина је, седи поглавари; —
 Ал' нам овде неима Љубише.
 Млад господар, колено витешко,
 Лов ловећи по горама мрачним,
 Далеко је за нама остао.
 А тек нико помишљати неће,

Да без њега отачаство ново
 Потражимо или населимо.

ТРЕЋИ СТАРАЦ.

Кроз векове дуге и суморне
 Водише нас дедови његови;
 И он исти три пута се веће
 Са аварском окупао крви;
 Пак зар данас да без њега овде
 Будућности темељ положимо?

ПРВИ СТАРАЦ.

Не, никако, браћо и главари!
 Богови ће гњевно разорити,
 Што без њега овде учинимо.

БЕЛУШ.

Нас богови не створише зато,
 Да се вољи једнога човека,
 Ма и храброг, лепог, узоритог,
 Да се њему безћудно клањамо.

ДРУГИ СТАРАЦ.

Не створише, да му робујемо,
 Али љубав братског световања
 Отиснути, страхаота би била!

ДРАГОШ.

Знам Љубишу;
 Познајем му срце у грудима,
 И кап сваку крви племените,
 Којано је српству посвећена;
 И што данас рекну поглавари,
 Љубиша ће живот жртвовати,
 Ал' им воље погазити неће.

БЛАШКО.

Што пресуди народ и изрече,
 То уништит' Љубиша не може!

БЕЛУШ.

Не сме! не сме!... Баш да хоће, не сме!
 За реч сваку, што овде речемо,
 Заклињем се сунцем и животом,
 Бранит' крвљу; ал' попустит' словца —
 Никад, никад за живота не ћу! —
 Није л' доста жртве принесено
 Рад' његове самовоље пусте?
 Оставити отачаство старо
 И у странству градове саградит',
 Пуста поља плугом узорати,
 Хладно стење знојем поканати?
 Није л' доста, није ли сувише?

То презрети за љубав његову?
 А шта ли је крви проливено,
 Рад' неслоге два рођена брата!
 Пак још хоће? Не, сунца ми мога!
 Докле моју мачем не пролије,
 Кап народне донде канут' не ће!

ГОЛУБ.

Не ће! не ће!
 Веће хајде, гласајте, главари,
 Шта мислите, да л' да останемо,
 Или да се ропству и аварству
 У наручје повраћамо мрско?

ПРВИ СТАРАЦ.

Глас човечиј шум је без одјека,
 Кад га божиј благослов не прати;
 А има ли онде благослова,
 Где жупана Љубише неима?

ДРУГИ СТАРАЦ.

Ви нукате, ту да останемо,
 Он нас зове прадедовској Бојци!
 Пак зар има, ко га слуш'о не би?
 Сто лета бих за тај тренут дао,
 У коме бих Бојку угледао!

ДРАГОШ.

Браћо моја, витешки народе!
 И мени је жао Бојке старе,
 И моја је суза при растанку
 Горком тугом земљу покапала,
 На којој се рађаху јунаци.
 Али борба вечитих раздора,
 Што раздвоји жупана Љубишу,
 Те с крвавим мачем и десницом
 На неверна јурну Владимира,
 Те племена храбра раздвојише,
 И гробове наших праотаца
 Са унучком крвљу попрскаше,
 Мрском тамом високе Карпате,
 И пољане замутише родне,
 Да већ мила земља родитељска
 Постаде ми црна и крвава —
 Већ гласајте: да л' да останемо?

ГОЛУБ.

Баш да не ћу —
 Али ова рајевина пуста,
 Река, поље, дубрава и гора,
 Силом нука, ту да останемо!

ПАУН.

Бојка ми је милија од света,
 Жао ми је кости одвојити
 Од гробова мојих прадедова;
 Ал' је грозно роштво и аварство,
 Пак жалећи, али ево кажем,
 Ту да останемо!

БЕЛУШ.

Ја исказах жељу свуколику.
 Сад нек народ једним гласом реши,
 Да л' да останемо?

ПРВИ СТАРАЦ.

Ја не могу, до ћутати само.
 Глас Љубишин судбину решава.

ДРУГИ СТАРАЦ.

И ја не ћу.

ТРЕЋИ СТАРАЦ.

Са судбином мојом и народном
 Нек Љубиша суди и вољкује;
 То ја желим.

МНОГИ ГЛАСОВИ.

Не ћемо! не ћемо! Нек Љубиша суди!

ВЕЂИНА.

Да останемо! да останемо!

БЕЛУШ.

Са дркћућег срца сурвао се камен,
Лакше ми је души, кад помислим само —
Ах, да останемо!

ДРАГОШ.

А ти, Блашко, Пауне, Голубе,
Са избраних некол'ко стараца
Отидите римском посланику,
Поздрав нос'те од свега народа,
Да смо дошли са севера хладна,
Тражит' себи слободна кућишта
У окриљу римскога ћесара.
Али тамо у Србици сами,
Усамљени, без родбине лепе,
Зажелесмо милога говора,
Којим братац, када љубав своју,
Или израз срца братинскога
Казат' жели, ил' загрлит' својту,
У звуцима умилним говори —
Те дођосмо, да у лепој слози
С Бугарима и са Хрватима
Још векове дуге преживимо.

Већ молимо, да нам се уступе
Од Дунава до Тимока хладна
Равна поља и планине кршне.

БЛАШКО, ГОЛУБ, ПАУН и још неколико стараца одлазе.

ДРАГОШ.

Је л' право, народе?

НАРОД.

Право! право! живио Драгоше!

ДРАГОШ.

Сад чадоре беле распињите,
Молите се боговима старим,
И најбоље жртве приносите,
Да нас силни данас не оставе.

Народ се разилази.

ДРАГОШ сам.

Хвала данас силним боговима,
Што са својом вољом свемогућом
Сачуваше народ и племена,
Пружајући руком милостивом
Нову земљу, ново отачаство,
Те смирисмо васколики народ,
Да се јадан више непогуца,
Тражећ' жудно високе Карпате,

Јер у њима више среће нема. —
 С презирањем урисница лепа
 Оног часа и тренутка оде,
 Кад мачеви братинске мрзости
 Средне груди врхом запараше...
 Ја га љубим, несрећног Љубишу!
 Најсветији он ми је аманет
 Од дедова заостао старих,
 Да га чувам, да га пазим, храним,
 Мојом крвљу крв његову браним.
 Али ћу га опоменут' — морам!
 Дужност ми је, света и једина,
 Зањ живети, зањ погинут' свагда,
 Пак зар данас да га у незнању
 И бунилу несрећне љубави
 Заборавим? Не, вере ми, не ћу!
 Казаћу му, што ми срце тишти,
 Моју тугу, његову поругу...
 Млад, заљубљен — огањ му је срце,
 Душа пламен несрећне љубави;
 Из ње мис'о будућности вади,
 К'о из сана блистајуће лице,
 Што би хтели на јаву изнети. —
 Силна љубав још га натраг зове,
 Са руменим лицем и осмехом

Заваркује срце заљубљено.
 Он јој следи....
 А народ га безгранично љуби;
 Куд он хоће, тамо и он јури,
 С краја на крај големога света
 Глад, голоту презирући бедан,
 И трудове путова опасних,
 И крв своју, и крв деце своје
 Нежалехи — тек да с њиме срећу
 Ил' несрећу поделити може. —
 Веран народ, сунца ми овога!
 А он шта је? Роб од своје страсти!
 Њојзи двори, ласка и угађа.
 А народу? Као псету верном
 Тек кад и кад један осмех тужан,
 Или речцу умиљату даје,
 С тим да стиша горке уздисаје. —
 Већ почиње у главара завист
 Грозан корен у срцу хватати,
 Јоште тиња у несрећним грудма;
 А кад букне — пламеном ће жарким
 Прогутати несрећна племена...
 Казаћу му, нека за све знаде,
 Пак да чува и себе и народ,
 Част имена, славу прадедова. —

ДРУГИ ПОЈАВ:

Шума. ЉУБИША и ВУК, враћајући се из лова.

ВУК.

Ал' онако живот презирући,
 Голим ножем и голом десницом
 На планинско јурдисати звере —
 Ох Љубиша!

ЉУБИША.

Зар да чувам терет клетве само?
 Ил' да светим очајање моје?
 Ох, кам' да сам погинуо, Вуче,
 У коштацу звера наопаког!

ВУК.

Ох, када јој белу пену виђох,
 Плам очију, шкргут оштрих зуба,
 Већ пожалих и тебе и себе,
 Проклињући живот, мислио сам:
 Ја сам весник смрти Љубишине!
 Пак мнидијах, како ћу изаћи
 С црним челом пред народ витешки;
 Са каквим ли описати речма
 Смрт љубимца јединих богова.

Бог је хтео, и небо је хтело!
 То да кажем — небо би презрели,
 Са клетвом би темељ уздрмали,
 На ком земља, сунце, месец, звезде,
 Презирући часове и дане,
 Век проводе вечитости дуге.

ЉУБИША.

Хај не тако, побратиме Вуче!
 Да си рек'о: Љубиша је мрзак,
 Мрзак земљи, мрзак боговима,
 Све га мрзи, презире и гови,
 Јер и он се сам од себе клони,
 Сам се куне клетвом, и проклиње
 Све, што види у туђинству мрском.
 Цветак бајни, што својим мирисом
 Зрак сунчани из зорице буди,
 Њему ј' мрзак!
 Мрзи сунце ове земље туђе,
 Земљу мрзи — све на свету мрзи!
 Само кутак васионе љуби,
 Свету Бојку душом обожава.
 Ох Бојко света!
 То да кажеш, и да кажеш јоште:
 Кам би цеп'о, у овим горама,
 Земљу пар'о, а пукоти њене

С лешеви би застир'о крвави,
 Да покаје своје ране љуте,
 Да утиша своју тугу горку,
 Да освети нашу свету Бојку. —
 У часови таке мржње црне
 Звер планинска страховито рикну;
 Медвед беше, што се у сумрачку
 Горостасних јела и борова
 Са ругавом породицом љуби,
 Црн становник ове земље пуге, —
 Нањ је Љубиш с голим ножем јурн'о
 И погин'о. —

ВУК.

Али хвала боговима силним,
 Те глас среће и радости сваке
 Дома носим срцем играјућим:
 Под ударцем смртоносне руке
 Звер је пала, а Љубиша живи!

ЉУБИША.

Ах, да могу и помис'о убит',
 Што нас води по туђинству мрском,
 Као што сам горско чудовиште —
 Светио бих јуначку десницу!
 Ал' све ј' позна! Страни смо у странству,
 Докле опет понеситу Бојку

Са радосним срцем не згледамо.
 После само ко ми живот узме,
 Изгонити из дедовске земље
 Мртво тело — само мртво може!
 А док живим — не, никако више!
 И док желит' живо срце знаде,
 Пожелиће, да у Бојци умре.

Долази ПРОРОК.

Јеси л' Србин? реци!
 Јер ће т' ова убојита Ђорда
 Раставити са животом худим.
 Ко си?

ПРОРОК.

Човек.

ЉУБИША.

Србин?

ПРОРОК.

Србин.

ЉУБИША.

Пак шта хоћеш овде у планини,
 Где никога осим звера нема?

ПРОРОК.

Тебе тражим.

ЉУБИША.

Одкуда мене, црни незнамиче?
Шта ћеш са мном?

ПРОРОК.

Има земља тајне нечувене,
Од којих би срце задрктало,
Да их види у суштини својој.
Свака травка значења је пуна,
Трепет звезда, пад и нестајање,
То је прича среће ил' несреће,
Што са тавном копреном прикрива
Црна поноћ на грудима тавним,
И никоме видети се неда,
Кром ономе, коме при рођењу
Мајка мила посестри се с вилом,
Те загорка у радости својој
Видовитост посинку дарива.

ЉУБИША.

Пак и ти си ваљада љубимче
Ил' посинче загоркиње беле?

ПРОРОК.

Јесам.

ЉУБИША.

Пак би л' знао казати ми данас,
Хоћу л' видет' прадедовску Бојку

И загрлит' чедо најмилије?
Хоћу л' љубит' оне трепавице,
Са сузама горким покапане,
И угледат' оне очи црне,
Што кроз сузе мене изгледају,
Да се вратим из туђинства мрска?

ПРОРОК.

Никад!

ЉУБИША.

Ништа не знаш!
Умље ти је помрачено тамом,
Никад искра небеске светлости
Твоју душу обасјала није!
Видећу је — видети је морам!
И уз пркос небу и пророку,
У гробницу мојих прадедова
Положити кости измучене!

ПРОРОК.

Никад не ћеш!

Одлази.

ЉУБИША.

Што не убих овога пророка,
Што противно говори разуму?

Видећу је — видети је морам,
 Ма издан'о у том загрљају,
 У погледу најлепше девојке,
 На грудима прадедовске Бојке!

ВУК.

А мени је хладно у прсима,
 К'о да их је змија опасала,
 Пак да срце својом крви леди,
 Да га поји смрћу једа свога.
 Ох Љубиша! То је слутња само!
 Ал' истина на грудима својим
 Показа ми једне ноћи мрачке
 Црни венац завере подмукле.
 Ђутао сам — сад више не могу.
 Видео сам оком прозирућим
 Коловођу војводу Белуша.

ЉУБИША.

Зар Белуша?

ВУК.

Јест Белуша! Богом ти се кунем!
 Нешто има, што неверство плете,
 А чувај се невере проклете!

ЉУБИША.

Никад, никад вероват' не могу!
 Та није ли Белуш од младости

Крв јуначку са мношвом пролевао?
 Пак зар сада у туђинству овде,
 Да верношћу посрне витешком?
 То никада не мој мислит', Вуче!

ВУК.

Кам' да није!
 Ал' ме око преварити не ће;
 Уво чује — кам' да чуло није!
 Тамо доле, куда проходисмо,
 Кад је народ рад' одмора стао —
 Ноћ је била, месец ме је бледи
 Својим зраком на сејир позвао —
 Ишао сам лугом и планином,
 У сећању безбрижног детињства
 Несам чуо, како поток хуји.
 Сад се тргох. Три, четири сенке
 Тајно зборе, са шумом говоре.
 Ко је, шта је? а највише, шта ће
 У поноћи у планини мрачној?
 Распознадох Белуша и Блашка.
 Дуго су се нешто препирали,
 Тајно, немо, као поноћ мукла,
 Док Белуша у беснилу плану:
 Мора пасти! рече, и у гњеву
 Бритким мачем страховито звекну.

Блашко ћути и дружба остала.
 После опет шаптање и препир,
 Док и Блашко не потврди собом:
 Пре него се повратимо Бојци,
 Пасти мора, другог лека не ма!

ЉУБИША.

Сањао си, вере ми, да јеси!
 Ил' при себи онда био неси,
 Кад разговор, бог ће знати, какви,
 За заверу држиш и казујеш.

ВУК.

Ах, сан да је,
 Знамења би нечастивог био!

ЉУБИША.

Ал' сад хајде,
 Јер нас народ нестрпљиво чека.
 Кратки су му дани и конаци,
 Дуге ноћи без покоја тија,
 Зора хладна, вечери суморне
 На грудима ове земље туђе.

Одлазе.

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

БЛАШКО и ПЕРУНИКА пред Драгошевим чадором.

БЛАШКО.

Звездо моја, љубави највећа!
 Де кажи ми, љубиш ли ме јоште,
 Ил' ме срце само заварава?

ПЕРУНИКА.

А зар сумњаш?

БЛАШКО.

Несам сумњ'о никада, до сада!
 Али сада, од како сам чуо,
 Да Босиљка не љуби Белуша,
 Е сад могу веровати, злато,
 Да звездеце месец не милују,
 Ил' да месец већма земљу љуби,
 Него небо, на коме се кочи.

ПЕРУНИКА.

Ах Босиљко! — Сирота Босиљка!
 Жао ми је, тешко ми је гледат'
 Тугу њену, њене сузе горке,
 Ал' је до сад утешит' не могах.

БЛАШКО.

Пак зар никад ни речице једне
О Белушу да је прозборила?

ПЕРУНИКА.

Ни о себи више не говори,
Ни о оцу, кога силно љуби,
Ни молитву не чати побожну,
Кад се жртве јутром и вечером
Боговима силним указују —
Ни о коме, тек о њему само!

БЛАШКО.

А јеси л' јој кад и када, злато,
Белушево име споменула?
Јеси ли јој описала љубав,
Којом Белуш своје сунце љуби,
Како пламти и гине за њоме?

ПЕРУНИКА.

Јесам!

БЛАШКО.

Пак шта вели?

ПЕРУНИКА.

Ништ' не вели, само са сузама
И уздишућ' тужно одговара:

Ја Љубишу љубим, за њим ћу умрети,
Љубиши ћу живот на жртву принети!

БЛАШКО.

А да л' јој се кадкада Љубиша
Са осмехом, ил' са добро јутро,
Ил' другчије умиљато јавља?

ПЕРУНИКА.

Никад, никад!
Баш и јуче пред чадором прође,
Ал' ни речцом, а камо л' осмехом
Да с' осмехн'о краљици лепоте.

Оће да одлази.

Морам ићи.
Већ је време, да сам код ње, Блашко,
Да је тешим. Жао ми је, веруј,
Кад је видим у сузама горким,
Где јој бело полевају лице.

БЛАШКО.

Збогом, душо!

Ал' одрећи пољубац ми не ћеш?

Он је љуби, Перуника одлази.

Све вас мрзим — Белуша и тебе!
Само себе јединога љубим,

И што чиним — све за себе самог;
 Та и ја се тек надати могу!
 Зашто не бих? Кад сви изумреду,
 Није л' царство живоме на реду?
 Ајд' одлазте! бијте се! кољ'те се!
 Мој је пос'о, из прикрајка гледат',
 Смејати се муци и мучењу;
 А угасне л' огањ од зависти,
 Хитрим дахом подпирит' га снова,
 Док у њему сви не поскапате.

БЕЛУШ долази.

Ха, Белуше!

Одкуда тако? Пак што тако тијо,
 Као да се крадеш у ризницу,
 Да похараш Драгошево благо?

БЕЛУШ.

Јест, овде је ризница небеска!
 У њој небо своје сунце скрива,
 Ту у хладу Босиљка почива!

БЛАШКО.

Ал' то сунце за тебе не сија!

БЕЛУШ.

Ал' ће светлит' у наручју моме!

БЛАШКО.

Никад, никад! јер тебе не љуби,
 Својим зраком сад Љубишу греје.

БЕЛУШ.

Лажеш, псето!

Пак да небо каже, веруј, веруј, лаже!
 Јер Босиљка само мене љуби.

Одлази.

БЛАШКО.

Намере ми немилосне, грозне,
 При подземник вољно извршује.

Ил' зар није?

Да ко онда љубавника жарког

Сад у часу очајником ствара?

Ко растура отров по прсима?

Ко га пали осветом крвавом?

Ко ће други, већ подземник црни,

Од кога се и богови грозе?

Само ја се са њиње братимим! —

Љубиша се отачасгву нада,

Да на грудма најлепше девојке

Живи, умре. — Лепо, лепо!

Ја ћу викнут' црног побратима,

Сто пугова, што спасењу носе,

Кораком ће једним препречити.
 А Белуша?
 Жарку љубав од Босилке чека...
 Чекај, чекај! Побратим ће доћи,
 Ледом ће јој прси скаменити,
 Шлам љубави у њима угушит'...
 Чекај, чекај!
 Угледаћеш своје сунце јарко,
 Где за другим вене и уздише.

Одлази.

БЕЛУШ се враћа од Драгошевог чадора.

БЕЛУШ.

Свет нек пада!
 Невера је, убица, лажљивац!
 На ком сунце, на ком месец лаже,
 На коме се најхуђе притворство
 Истинитом и правом љубављу
 Показује лаковерницима.
 Ха, ил' није никад ме љубила?
 Онда лажу богови и небо;
 Јер одкуд би толико милине
 На љубљеном показали лицу?
 Йубила ме ј' — сада ме не љуби,
 Презире ме, мрзи ме — страхота!

Хуђи сам јој од свакога скота!
 Њега љуби — ха, да поноћ љуби,
 Ил' ма какво чудовиште света;
 Али њега — ох жено проклета!
 Кога мрзим од колевке своје —
 Сад за њиме невеста ми лепа
 Плаче, вене, а мене презире! —
 Грозно, грозно! да полудим скоро!
 Ха, ил' боље, јер бих беснит' мор'о —
 Њега љуби! Чекај, чекај!
 Баш да сунце, неверницо, љубиш,
 Зраке бих му мачем поглачио,
 Мртвог бих га теби положио,
 Да му лице ледено целиваш. —
 Неверницо! —
 Ја те мрзим — не требаш ми више!
 Са лепшом се невестицом грлим,
 Са осветом, најмилијом кћери
 Разјареног неба и богова.
 Њу ћу по сад обожаваћ' верно,
 Да ми сјајна срцем заповеда;
 Да не клонем при погледу суза,
 Ил' при реци пролирене крви.
 Смејаћу се, а ти ћеш плакати,
 Заплакаћеш, ако суза имаш,

Али зима мојега осмеха
 Сузе ће ти следити неверне. —
 Неверницо! —
 Ево чујте, богови отаца!
 Заклињем се са именом вашим,
 Осветити част имена мога,
 На жртвеник освете кржаве
 Донећу вам жупана Љубишу!

Одлази.

ДРУГИ ДЕО.

П Р В И П О Ј А В.

Равница око Дунава. **БОРКО**, **ЖИВКО** и **ГАВРАН**.

БОРКО.

Лепа земља — шта велиш, Гавране?

ГАВРАН.

Дивна земља, богата и родна;

Али ме је жао Бојке старе,

Њеног кама и њених кршева —

Ништ' не хајем за лепоту ову!

БОРКО.

Та погледај, од рођења слепче!

Видиш Дунав, где у пени мутној

Носи сома, штуку и кечику,

А обала дивљач свакојаку,

Дивокозу, вука и медведа;

Срна скаче од јеле до јеле —

Чека само ловца и тетиву,
 Да је бијеш, да се њоме храниш,
 А са кожом од дивије звери
 Нагост тела срамежљиво скриваш.

ГАВРАН.

Лепо, лепо, али онде мрети,
 Где су наши стари умирали!

БОРКО.

Ман' се, брале, сулуде старине!
 Живот гледај, што ти земља нова
 Оберучке даје и просипље.

Махни вргом по студеној реци,
 Захватићеш воде и рибице;
 Баци камом у јелашје густо,
 Погодићеш срну ил' лисицу.
 Куд ћеш лепше на свету овоме?
 Гле, овде ћу земуницу градит',
 Тамо даље виноград посадит'.

ЖИВКО.

Ја до тебе, да ти сусед будем,
 А у нужди и побратим прави.
 Ајд' и ти, Гавране.

ГАВРАН.

Не, сунца ми!
 Јер не личи ни у длаку Бојци.

Идем тамо у кршеве мрачне,
 Где се горе у облаке дижу,
 Да се сећам прадедовске Бојке,
 Хладног кама карпатских врхова.

БОРКО.

Ти, Гавране, к'о да жалиш болан,
 Што си с нама у туђинство пошао?

ГАВРАН.

И да жалим, прежалити не ћу,
 Да се кајем, прекајати не ћу!

БОРКО.

А ја, видиш, овако весело,
 Певајући домовину мењам.
 Свуд је добро, где год рибе има
 И дебела меса од дивљачи.

Копа и пева.

Шта ће ми стара Бојка,
 Матора, седа девојка,
 Шта ће ми њезин кам?
 Кад ево нова земља
 Мирисне груди шири,
 Да је окопам.
 Брдо ми вином роди,
 А Дунав рибом плоди,

Стрељати срну знам!
 Шта ће ми стара Бојка,
 Матора, седа девојка,
 Шта ће ми њезин кам?

Та гле само, како лако иде,
 Од по муке копати се даје.
 Кајаћеш се, огња ми, Гавране!

ОТАЦ ГАВРАНОВ долази.

ОТАЦ ГАВРАНОВ.

Што и ти не копаш,
 К'о што видиш, да ти браћа чине?
 Лена земља, сјајнога ми сунца!
 Већ од ове лепше наћи не ћеш. —
 Копаж!

ГАВРАН.

Не мој овде, преклињем те, оче!
 Видиш тамо гора и планина,
 А гора је мојој души драга,
 Дедовске ме свакад сећа Бојке.

ОТАЦ ГАВРАНОВ.

Овде хоћу, и никуда даље!

ГАВРАН.

Не мој овде, оче!

ОТАЦ ГАВРАНОВ.

Копаж, хрђо и хуљо лењива!
 Јер што сада не ћеш драговољно,
 Сутра ћу те бичем нагонити.

ГАВРАН.

Ах, копаћу; ал' прежалит' не ћу
 Милу Бојку, камену колевку,
 Која ме је милим поветарцем
 У свом крилу однијала верно!

Копа. ОТАЦ БОРКОВ и МАТИ БОРКОВА долазе.

ОТАЦ БОРКОВ.

Шта ту радиш, Борко?
 Борко.

Копам земљу, земуницу градим!

ОТАЦ БОРКОВ.

А за кога земуницу овде?

БОРКО.

И за мене и за тебе, бабо;
 Сви ћемо се сложити у њојзи.

ОТАЦ БОРКОВ.

Чу ли, сине, ја баш овде не ћу,
 Ајд'мо тамо у брегове даљне.

БОРКО.

Не ћу даље никуда одавде.

ОТАЦ БОРКОВ.

Мораш!

БОРКО.

Не ћу!

ОТАЦ БОРКОВ.

Отима му ашов.

Мораш, мораш, псето јогунасто!

Пусти ашов!

Бије га.

БОРКО.

Јесам псето, ал' ти си ми отац,

Хуђи много од свакога паса.

Удара оца.

ГАВРАН.

Не по богу, Борко!

Пуштај оца, не биј родитеља,

Богови ће т' наказати клетвом!

БОРКО.

Не бојим се бога ни једнога!

Нова земља, богови су нови,

Стари наши већ овде не суде!

ОТАЦ БОРКОВ.

Ћут', проклето копиле аварско!

МАТИ БОРКОВА.

Муч', грешниче, муком умукао!

Удара га.

БОРКО.

Не дирај ме!

Јер тако ми сунца и месеца,

У темељу ове земунице

Старе ћу ти кости посласати.

ОТАЦ БОРКОВ.

Хрђо једна, хуљо и несрећо,

Сто пут' гори од ђубрета ова,

Које ријеш, на пакост богова!

Десна ти се, бог д'о, осушила!

Онемио језиком поганим!

У најгрђим мукама издан'о,

Презрен, проклет, к'о куче смрдљиво,

Што у амбиз орловима сурим

Са вилама котрљају људи!

МАТИ БОРКОВА.

Ох, проклета земљо и судбино,

Којом данас нечастиви влада!

Где је било то у нашој Бојци,
 Да на мајку ил' на оца свога
 Син десницом грозно замахује?

ЉУБИША долази из лова, а за њиме пратња носи
 побијени лов.

ЉУБИША.

Шта је ово?

Каква врева и завада прети
 У туђинству вама?

МАТИ БОРКОВА.

Показујући на Борка.

Ова хрђа, изрод срца мога,
 Гадно чедо страховите клетве,
 Грозан пород мога презирања,
 У ноћима неизмерних мука
 Крештајући рушитељ санова —
 Сад на оца пест помаља кљасту,
 Мене бије, богова с' не боји,
 И на грудма ове земље гњиле
 Себи јадну земуницу гради. —

ЉУБИША.

Земуницу?

А ко ти је копат' допустио
 Туђу земљу у страном туђинству?

БОРКО.

Поглавари.

ЉУБИША.

Поглавари?

Зар не знате свога поглавара?

Ја сам главар, ја, и нико други!

Ја сам жупан!

У мојој је заповедат' власти;

Што ја хоћу, оно бити мора!

Сад одлаз'те под чадоре своје,

А са зором, која прва сијне,

Дознаћете, шта вам чинит' ваља.

Сви се разиласе. Љубиша сам.

Шта, зар тако брзо

Верност српска и послушност ветри?

Ил' зар овде богови отаца

Не карају порушену клетву?

Поглавари отачаство ново

Без Љубише оснивају свога?

А кад бојним мачем на бојишту

Крв пролити, или оком бистрим

Бојно поље прегледати ваља —

Љубиша је, што живот не штеди,

Љубиша је, који сред мачева

Мачем својим кроз Аваре жури,

Љубиша је, који са народом
Од Карпата до Србице тамо
Кроз дивије варваре продире!
Љубиша је — ил' није Љубиша?

Дрљи хаљину на пресима.

Ох, сведоци крвавога доба!
Сјајна чеда грозног ратовања!
Ране моје — усомено горка!
Посведоч'те, што главари грешни
Себи таје и народу моме!
Немим гласом боговима каж'те:
Љубиша је! —

ДРАГОШ долази.

ДРАГОШ.

Добро дош'о, млади господару!

ЉУБИША.

Боље наш'о... бруку и неверство!

ДРАГОШ.

Шта, зар прекор за наше старање?

ЉУБИША.

Хвала лепо на мушком старању!
Нађосте нам отачаство ново,

Као кад би јадној сирочади
У туђинству хтели мајке наћи!
Маћуха је, кад родила није,
А туђинство остаје туђинство,
Нит' ће икад на грудима меким
Вољно нијат' синове Карпата.

ДРАГОШ.

Ох, Љубиша!
Гледај реку, дубраву и поље,
Како с' смеше на Србина твога,
Груди шире и странцу и своме,
Јер је пуста, саморана, лепа!
Сама себе свакоме поклања,
Који дође, том је мајка права!

ЉУБИША.

Лепа мајка, која сваког љуби,
Тек не свога сина и јединца!

ДРАГОШ.

Ох, Љубиша!

ЉУБИША.

Е таки су и српски главари!
Изгубише себе у туђинству,
Сами себе туђинцима нуде,
Да им странство мила мајка буде!

ДРАГОШ.

Ох, Љубиша, сећај се богова,
И сећај се славних прадедова,
Који свакад презираху себе,
Тек да народ усреће јуначан.

ЉУБИША.

И ја сам се о срећи бринуо,
Крв пролев'о, да срећни будемо.
Ил' зар не би срећа била ово,
Славно умрет' у дедовској Бојци,
Наћи брата, наћи братучеда,
Отац сина, а син оца свога,
А љубавник љубазницу дивну?
Ал' ледено срце поглавара
Другу срећу на силу намеће!

ДРАГОШ.

Ти нас кориш. А не видиш јоште,
Да је народ оголио бедан,
Да скапава по предели пусти,
Следећ' стопе старешине свога?
Ти нас водиш; а ко тебе води?
Да ли разум, или срце само,
Очарано са погледом једним?
Не могу те опоменут' више,

Да на стару заборавиш Бојку,
Јер је и ја заборавит' не ћу;
Али љубав — наша љубав хранит',
Кад већ Лала другог обожава?

ЉУБИША.

Ћут', Драгоше! не дирај светињу!
Мене Лала — мене сунце љуби!

ДРАГОШ.

Е пак шта ћеш? Зар да се враћамо,
На поругу себи и својима?
Ти нас позва из дедовске Бојке
И доведе до у Тесалију,
Саградисмо села и градове,
Засадисмо саде винограде,
Али теби мирис од цветића,
Свежи ваздух отачаства нова
Бледом тугом преко чела пређе,
Те оташтво остависмо лено,
Да се с тобом ронетву повраћамо!
Сад нађосмо још и лепше земље,
Дивне горе, реке и дубраве,
Пак сад опет зар да народ крећеш?
Не, Љубиша, мртвих ти дедова!

ЉУБИША.

Морам, морам!
 Смрт је грозна у туђинству мрском,
 Живот мрзак, часови проклети —
 Морам ићи! ох, Драгоше, морам!

ДРАГОШ.

Мораш ићи, а народ презрети?
 Та презрен је, Љубишо, и тако,
 Остављен је у љубави својој,
 Јер га ти не љубиш!

ЉУБИША.

Јаох, срце, вечита моријо!
 Љубим Лалу — љубав неизмерна!
 Обожавам земљу прадедовску!
 И данас ми пред очима стоји,
 Узвишена каменим горама,
 Одкле хитра дивокоза очи
 Кроз облаке и громове хучне,
 Презирући ловца и тетиву,
 У камене поноре обара.
 Али народ — ох, народе мили,
 Крв отаца у жилама мојим
 Смрзла би се, и кап свака,
 Што ми данас по грудима јури,

Отровом би жиле искидала,
 Проклетством би живот отровала,
 Да у часу мога очајања
 Ту светињу ногама погазим!
 Познајеш ме, војвода Драгоше;
 Видео си ране ми кржаве,
 Што аварска копља и мачеви
 У данима борбе страховите
 По грудима тврдим урезаше;
 Видео си, слуш'о си, знао си,
 Пак и опет моја туга горка
 Чини ти се, да неверство носи!

ДРАГОШ.

Не, огња ми,
 На ком жртве небу приносимо!
 Знам, да љубиш српство и Србина,
 О томе се посумњао несам;
 Ал' га тамо твоја љубав води,
 Где га срамни јарам исчекује!

ЉУБИША.

А зар ово није ропство црно,
 Што нам ћесар с лепим обећањем,
 Глатким речма својих посланика,
 За навеки справља?

ДРАГОШ.

Тек ни налик на оно аварско.

ЉУБИША.

Ах, мој боже! Кад помислим само
На будућност векова претећих,
На племена, кавгом раздвојена,
На две поле срца раскинута!
Ми смо овде, они код Авара —
Никада се састати не ћемо,
А не стати — у једанпут можда!

ДРАГОШ.

Пак шта ћемо у таком терету?
У главара плам мрзости букти,
Против тебе завидљиво вичу,
Народ гладан, измучен крваво —
Де, кажи ми, шта чинити знамо?
Да идемо — далеко је Бојка,
А у Бојци ледено огњиште,
И бесвило братско и аварско
Исчекује народ малаксали.

ЉУБИША.

Поглавари на Љубишу мрзе?
То ће рећи: мрак на сунце мрзи,
Мали чворак силног орла мрзи,

Штене худо горског лава мрзи! —
Поглавари на Љубишу мрзе?
Нека мрзе!
А Љубиша презирати знаде!
Само народ — ох, народе мили!
Тебе љубим, тебе обожавам!
Иди, седи војвода Драгоше!
Зови народ; кажи, да га љубим!
На последњи совет га позивам.
И главаре зови;
Пак што народ сам за себе реши,
Оно нека буде! — Иди! иди!

ДРАГОШ.

Идем, идем!
А богови силни и једини
Да умудре народ и главаре!

ДРУГИ ПОЈАВ.

БОСИЉКА и ПЕРУНИКА под чадором.

БОСИЉКА.

Виде ли га, кад из лова дође?
Оно чело, оно лице бело,

А по њему румен умиљата,
Као зрачак сунца руменог,
Што затрепти по беломе листку
Раном зором нежнога лиљана!

ПЕРУНИКА.

У себи.

Ал' је вихар дунуо ненадан,
Јетким дахом разорио цветак,
Те сад тужи, вене и умире!

БОСИЉКА.

Понда осмех на медним уснама,
Кад заигра највећом милином —
Чини ти се, да се душа цела,
Дух боговски онде разиграо,
Те казује нечувене тајне
Од љубави, од пламена жива,
Што он кротак с осмехом прикрива.

ПЕРУНИКА.

У себи.

Ал' је осмех тужнога зламања,
К'о вечером кад последњи зрачак
По сутону задркће и — умре!

БОСИЉКА.

Леп је, леп је — ах, мој мили бабо!
Та зашто ме њему не дариваш
За љубавцу ил' ропкињу верну?

ПЕРУНИКА.

Гласно.

А зар Белуш није јунак добар?
Леп, узорит, као соко сиви,
У ком нада, у ком љубав живи!

БОСИЉКА.

Ах Белуше!

ПЕРУНИКА.

Јест, тако је! Суђено је теби,
Да Белушу верна будеш љуба,
То ти отац, то богови желе!

БОСИЉКА.

Суђено је, да га поглед један
За векове истргне из груди;
Суђено је, да Љубишу видим,
Пак да себе и да оца свога
Једним часом заборавам тужна!
Суђено је, да љубећи умрем —
Суђено је —

ПЕРУНИКА.

Ох судбине црне!

БОСИЉКА.

С Белушем сам најмилије дане
По стенама отачаства стара
Играјући проводила млада;
Ил' у пољу на зеленој трави
Брала цвеће, оплела венчиће,
Да Белуша окитим са цвећем;
Ил' љубећи оне очи црне,
Гледала сам у смешеће лице,
На ком свака црта казиваше
Рајске сласти, небеску милину,
Што у души уживаше срећан. —
Али онда није срце знало
Осећати пламен у прсима,
Којим љубав сажижје девојку;
Једно беше успаваној души,
Љубит' њега, ил' голуба бела,
Који питом, гукајући мио,
С вите гране мени долеташе. —
Ал' он ме је пламено љубио.
Завидљиво глед'о је голуба,
Кад ме питом са кљунићем својим
По беломе миловаше врату. —

Ал' све прође, као санак један,
Не љубим га, не љубим га више,
Душа, срце — све је код Љубише! —

ПЕРУНИКА.

Заборави забрањену љубав.
Нашта љубит', кад Љубиша давно
Другу љуби, срећнију од тебе?
Та за њу је читав народ крен'о,
Да се враћа прадедовској Бојци;
Та за њу би круну прадедовску
С дичне главе у прах оборио,
Као што је за пољубац један
Сваку радост из срца ишчуп'о.
Зар не виде оно чело бледо,
А на њему ону жалост прну,
Што се вечно у бистрини ока —
Тужан облик жалосно огледа?
То је љубав силна, безгранична.

БОСИЉКА.

Пак шта ћу, шта ћу срцу?
Заборавит' не могу га веће,
А љубави одањ се не надам.
Другу љуби, срећнију од мене,
За њом тужи, вене, плаче немо,
Пак обоје тако умиремо!

ПЕРУНИКА.
 Ђути, ђути, ено га, где иде!

ЉУБИША пролази испред чадора.

ЉУБИША.

Ах, ово је отачаство ново!
 Пуно цвећа и пуно мириса,
 Зеленила, као младост моја,
 А пак пусто, као туга горка,
 Што ми срце у грудима мори.
 Виш онамо горе и планине —
 Слика Бојке, земље прадедовске;
 Овде равно, река и дубрава,
 Да се око нагледат' не може
 Те дивоте, тога зеленила.
 Али мрзим сву лепоту ову,
 Мрска ми је, црна ми је сјајна,
 Мирис цвећа к'о да хладно чело
 Најмилијег мртваца облеће,
 Пој славуја тако тужно хуји,
 Као да ми најсјајније наде
 Тужном песмом у гробницу прате.

БОСИЉКА.

Чу ли тугу, како је умилна,
 Као песма тужнога славуја —
 Перунико, слушај!

ЉУБИНА.

Јесте, јесте, то је мртвац мили —
 Жалосне га песме сахрањују!
 То је нада уморене душе,
 То је љубав, коју видет' не ћу,
 То је Лала, у песму се ствара,
 Пак ме песмом тужно разговара!

БОСИЉКА.

Слушај, слушај!

ЉУБИНА.

Пева.

Ох, Бојко, света земљо
 Тужног народа,
 Плачућа мила мајко
 Плачног порода!

Ти си ми небо плаво,
 Ти си ми душе рај,
 На томе небу трети
 Најлепше звезде сјај.

Ох, Бојко, небо моје!
 Ох, Бојко, рају мој!
 Онда је моја Лала,
 Онда је живот мој!

Па где су синци твоји,
Где ти је с груди цвет?
По белом свету блуде,
Пак им је мрзак свет! —

Хоћу ли је видет' у животу?
Грешник пита с пучине земаљске,
Хоће л' видет' престо свевишњега,
На ком господ васијоне целе
У боговској тишини почива.
И љубавник дрктајући пита,
Хоће ли се загрлити с' сунцем;
А сунце га са висине даљне
Врелим зраком поносно исмева:
Никад! никад! —
Ох, народе!
Твоја зима моје лето краде,
Твоја туга целе моје наде —
Ох, народе!
Теби душа своје сунце даје,
Теби живот, теби љубав своју —
Све ти даје,
Ван једине горке уздисаје! —

Одлази.

ПЕРУНИКА.

Леп је, леп је —
Тешко оној, која њега љуби!

БОСИЉКА.

Тешко мени, тешко срцу моме,
Без љубави заљубљеној 'вако!
Пак ни поглед — један поглед само
Да је посл'о из очију прних!
Једну речцу са медених уста!
Ох ал' ништа, осим туге горке,
Која му се по лицу огледа —
Ништа, ништа — само уздах један,
Мислим, да сам дрктајући чула,
Пак сам и ја горко уздахнула.

ПЕРУНИКА.

Тешки теби!

БОСИЉКА.

Ох, умрећу, увенућу, душо!
Не стаће ме у големој реци,
У коју је срце запливало
Без обале, без љубави жарке.

ПЕРУНИКА.

Утеши се, ако љубав има
Без љубави утешења мила.
А сад збогом; ја ћу опет доћи.

БОСИЉКА.

Збогом!

Дођи скоро, да ти ређам јаде,
Што ми груди целом свету таје,
Моју тугу, моје уздисаје —
Све да чујеш, дођи!

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

ДРАГОШ и **БОСИЉКА** под чадором.

ДРАГОШ.

Милује Босиљуку по образу.
Како ти је, моје чедо драго,
У мирису цвећа свакојака,
На грудима отачаства нова?

БОСИЉКА.

Добро, бабо.

ДРАГОШ.

Пољуби ме, моја јединице.

БОСИЉКА.

Љуби га.

Ах, мој мили бабо!

ДРАГОШ.

Што си тужна, моје мило дете?

Већ од неког времена се виде

Знаци туге на белом ти лицу.

Шта ће туга у срдашћу твоме?

БОСИЉКА.

Несам тужна, чини ти се, бабо!

ДРАГОШ.

Ал' што питам!

Свакад сама, чедо саморано!

Већ трећи пут отачаство мењаш.

Мајке не маш, да те благим речма,

Ил' са својим меким загрљајем

Развесели ил' утеши младу.

БОСИЉКА.

Весела сам, оче,

А осам мени није тешка.

ДРАГОШ.

Ал' је тешко без рођене мајке.

БОСИЉКА.

Твоје срце за два срца љуби,

Ти си, бабо, и отац и мајка!

ДРАГОШ.

Никада те оставио не бих
 Усамљену, у осами, дете;
 Ал' ме народ на посао зове.
 Нова земља, послови су нови.
 Али ништа; јоште данак који,
 Пак те више оставити не ћу.
 Тек ако ме, моје чедо драго,
 Ти с Белушем како не замениш...
 Белуша те проси.

БОСИЉКА.

Никада се удавати не ћу!
 Код тебе ћу изданути, бабо,
 На грудима љубави највеће!

ДРАГОШ.

То од тебе не захтева бабо,
 Њега љуби, то ми срце жуди,
 Са Белушем, душо, најсрећнија буди.

БОСИЉКА.

Ах, мој бабо!

ДРАГОШ.

Љуби је у чело.
 Остај збогом, моје мило дете!
 Ићи морам, тебе оставити,
 Јер Љубиша на сабор позивље.
 Босиљка га љуби у руку, Драгош одлази.

БОСИЉКА.

Оде срећа моја!

Она звезда, што је у животу
 На суморном надања ми небу
 Затрентала, са тренутом једним
 Изгуби се, нестале и оде!

Ах, мој мили бабо!

Да знаш тугу, која срце мори,
 Да знаш љубав, која душу гори,
 Можда би се смиловао, бабо.

Али не знаш; то је тајна света,
 Коју чувам у грудима тужним,
 Тек кадкада у мислима својим,
 Уздишући, поноћи се јављам;
 Она знаде, она тугу чује,

Пак и она са мном јадикује. —
 Збогом, срећо, млада урисницо!

Никада му исказати не смем,
 Што ми срце у грудма осећа. —
 Ох, да имам моје миле мајке,
 Казала бих моју жалост црну,
 Тугу горку, а љубав највећу;
 Али оцу? — никад, никад не ћу!

Плаче. Одлази.

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

Под Белушевим чадором. БЕЛУШ сам, после долазе
БЛАШКО, ГОЛУБ и ПАУН.

БЕЛУШ.

Њега народ љуби,
Више њега, него отачаство,
Које га је негом свакојаком
Од колевке подигло до копља.
Седи старци оставише Бојку,
Браћа браћу, мужеви невесте,
Да са њиме у туђинство пођу,
Као звезде што дрктајућ' журе,
Да се негде у поноћи мрачној
Не изгубе од бледа месеца.
Када пође: Ено га, где иде!
Слепо јуре његовим стопама.
Бабе чујеш, када децу љубе:
Бићеш јунак, к'о Љубиша што је!
Ил: Гле очи — исто Љубишине,
Стас је таки, ход и поглед сваки! —
Баш и сунце да обликом мења,
Желило би у огњеним грудма,

Да се створи лицем у Љубишу. —
Пак и Драгош, главар од старине,
Седу главу дубоко обара,
И никад се противио није
Строгој вољи свога господара.
Пак све зашто? Због дедовске славе
И јунаштва некад на мегдану,
Што десницом учини крвавом,
Жељан, ждрело ненасите крви
Лешевима мртвим наситити,
Свог јунаштва славу узвисити.
Али не ћеш, вере ми отаца!
Пашћеш, пашћеш, као трунак мали,
Што у облак ошинут вихором
Пада после стрмоглавце доле,
Тражећ' гроба у понору мрачном.
Пашћеш, пашћеш!
А ја ћу се подићи из праха,
На ком пузећ' дедови ми лењи
Столетија дуга преживеше. —
Ха, ил' не ћу?
Можда никад постићи не могу,
О чему је душа у бунилу,
Сањајући боговске санове,
Грмила се са престолом златним,

Гледајући са висине своје
У прабини смрвљеног Љубишу.

БЛАШКО, ПАУН и ГОЛУБ долазе.

Шта је ново, моје војеведе?
Јер то ћете скорим постанути,
Ако бог да и десна јуначка,
Те Љубишу са престола збацам,
А сам седнем на столицу златну.
Шта је ново? Је ли по нас добро?

БЛАШКО.

За себе.

Све је добро, свакоме и за све;
Само твоме умљу оскудева
Зрак светлости, ил' искра памети!

Гласно.

Љубиша је из лова дошао —
То је ново.

БЕЛУШ.

Зар то само?

БЛАШКО.

То је доста!
Јер га народ свугде поздрављао,
К'о подземник, кад после година
Жељним оком у зору погледи.

ГОЛУБ.

Ох, Белуше! Пак да видиш Љубав,
Са којом га племенске старише
Поздрављаху у средини својој!

ПАУН.

Понда гордост,
Са којом је поглаваре срет'о —
Као да је син богова силних.

БЛАШКО.

И још да си из прикрајка глед'о,
Где Босиљка своје сузе рони,
И кроз росу бисерних капљица
Свога срца сунце обожава —
Е то да си видео — нао би,
Пак да неси Белуша, који си,
У мушкој би пресвиснуо злоби!

БЕЛУШ.

Маша се сабље.

Бути, кажем!
Не помињи, што сам себи тајим,
Терет срца, а клетву живота!

ГОЛУБ.

Па када је у повратку своме
Копалуће видео сељаке,

Где у новом отачаству себи
Земунице дижу и огњишта —

БЕЛУШ.

Иак шта рече? Како му је било?

БЛАШКО.

Сељаке је повратио дома,
Чудећи се намерама дрским,
Да без њега бирамо кућишта.
Викао је: Ја сам главар, чујте,
И ван мене нема господара!
А Драгошу, после карбе многе,
Заповест је своје воље дао,
Да се сабор још овога часа
Под чадором његовим сакуни.

БЕЛУШ.

Дакле сабор?
То ли чедо размажено тражи,
Да са сузам' пред скушштину ступи,
Наричући, к'о жена мекушна:
Срце боли, а груди ме тиште!
Или: Моја душа плаче при погледу
Ове стране и пустошне земље! —
Али не ћеш! И ја имам речи!

Имам сабљу и десницу јаку,
Па где не мож' реч продрети силна,
Ту ће сабља победу одржат!

БЛАШКО.

Сад са силом треба прегнут' целом,
Са соколу саломимо крила.
После ј' лако пузећега тића
Са убојном оборити стрелом.

БЕЛУШ.

Напред, напред!
Ако и сад храбро не продремо,
Самовољство са поругом грозном
Смејаће се унучету нашем.

ПАУН.

Хајд' на пос'о, јер су часи скупи.
Ено веће старешине седе
Са свих страна на скушштину хите.

БЛАШКО.

Хајд'мо тамо!

БЕЛУШ.

Само срца умекшат' не мојте,
Већ намери останимо верни,

Да у крилу отачбине нове
 Ил' паднемо, или останемо.
 За сада толико;
 А после ћу отворити срце,
 Које мрзост голема потреса.
 Хајд'мо!

Сви одлазе.

ТРЕЋИ ДЕО.

ПРВИ ПОЈАВ.

Под Љубишиним чадором народна скупштина. У зачељу
 седи ЉУБИША, до њега са десна ДРАГОШ, а са лева
 БЕЛУШ; свугде у наоколо седе поглавари и старешине.
 ГОЛУБ, ПАУН, БЛАШКО и ВУК.

ЉУБИША.

Диже се.

Крв ми сама кипи
 Од увреда јоште нечувених!
 Да је отров срце поканао,
 Ил' врх мача додирнуо живац,
 Где се живот са смрћу целива,
 Не би душа болом уздахнула,
 Као што је при неверству мрском,
 Што главари данас учинише!
 Прадедови мојих прадедова
 Вас водише кроз векове дуге,
 За вас своју крвцу пролеваху;

А награда? —

Презирање, мрзост и неверство!

Где је вера, којом се заклетосте

Са унуком њиним погинути,

У животу сваку беду сносит',

А у беди витешко мучење

Мушким срцем хладно презирати?

Или вас је ова земља туђа

Са осмејком зеленила свога

Олчинила и умље занела,

Те већ српску жељу погазисте:

Никад више не видети Бојке,

Не полити покајним сузама

Црно гробље светих прадедова!

БЕЛУШ.

Желили смо, у жељи горесмо,

Да у светој Бојци останемо;

Па ко нас је повео из Бојке?

Реци, ко је?

ЉУБИША.

Не Љубиша! Није, није, није!

Рат крвави, злоба страховита,

Раздор црни, грешно отимање

Грабежљива брата Владимира.

БЕЛУШ.

И сам кажеш,

Пак зар данас да уступи оно,

Што је с мачем јуче задобио?

ДРАГОШ.

Не, Љубиша! Мрзак ћеш му бити,

Док год душом отрованом дише.

ЉУБИША.

Црну мрзост из гњевних прију

Време чупа;

А на место јарости крвничке

Братска љубав умиљато ступа.

БЕЛУШ.

Али братску мрзост и освету

Још времена утишала несу.

ЉУБИША.

Чуј, Белуше!

Није мрзост, што кравим мачем

Брата мога на освету нука.

Није мрзост; већ грамзење худо

За престолом мојих прадедова.

А кад жели — ено му престола!

Жели л' круне — ено круне сјајне!

Ништ' не тражим, само Бојку милу,

Једно парче земље прадедовске,
 Где ћу кости измучене тешко,
 Када часак дође умирања,
 До костију мојих прадедова
 Положити.

То ми срце од богова проси;
 Јер ми душа у грудима плаче,
 Гледајући сузе оволике,
 Што ј' у странству поканао мрском
 Тужан Србин за земљом отаца.

НАРОД.

Ми у Бојку хоћемо! У Бојку!

БЕЛУШ.

Зар смо таке кукавице, јадни?
 Што радисмо јуче на сабору,
 То за капку притворљивих суза
 Да газимо и да поречемо?

БЛАШКО.

То не може бити, поглавари,
 Ја без муке, ил' борбе кржаве!

БЕЛУШ.

И сам знадеш, а народ се сећа
 Крвавога доба и ратова,

Где крв братска горе и дубраве
 У дедовској полеваше Бојци.
 И сам знадеш, да нас тамо ропство,
 Мрзост црна и освета чека.
 Нак зар данас пожелити можеш,
 Да се опет ропству повраћамо?
 Да крв братску с разјареним срцем
 У дедовској проливамо Бојци?

ЉУБИША.

Пет година — жалосни векови! —
 Од како се ево потуцамо,
 К'o маћухом сирочад прогнана.
 Пет година тражимо кућишта,
 Али Бојке нигде нашли несмо,
 А некто ли брата у туђинству,
 Који би нам срца разиграо
 Разговором језика матерњег.
 Пет година не видесмо свога,
 Нити брата, нити братучеда,
 Ни пољане лепе и цветнаве,
 Ни лугова, као што је Бојка
 На грудима својим неговала,
 Ни суморних врхова карпатских,
 Који сунцем летњим обасјани
 На камену чела оријашког

Снег ледене показују зиме.

За пет лета свугде страни бесмо,

Свуд нас туђин варварима зваше.

Пак зар јоште желити можемо,

Да векове дуге у туђинству

К'о варвари проводимо мрски?

ЈЕДАН СТАРАЦ.

Не никако! ми дома хоћемо!

НАРОД.

Дома! дома! ми натраг хоћемо!

БЕЛУШ.

Та погледај околину, роде!

Видиш реку, гору и дубраву,

А осећаш мирис од цветића,

Што с истока мили поветарац

На лаганом доноси ти крилу!

А помисли, шта те чека тамо,

У аварству, у жалосној Бојци —

Ропство црно — освета крвава.

ЉУБИША.

Ја жртвујем себе осветнику,

Мојом крви вашу да искупим;

Жедан ли је — нека је пролије!

Ајдмо само!

НАРОД.

Дома! дома! ајдмо! ајдмо!

ДРАГОШ.

То нек данас старешине мудре

Једним гласом, једном вољом реше.

А свака знаде, да нас овде слава

И будућност лепа очекује.

БЛАШКО.

Невера је народу и небу,

Који овде с нама остат' не ће!

ВУК.

Трзајући сабљу.

Кукавица сваки и издајник,

Који земљу својих родитеља,

Остављајућ' презири и грди!

БЕЛУШ.

Трза сабљу.

Ево сабље, а жедна је крви!

Удари, трзај! — Ти ћеш пасти први!

Чује се звекет сабаља.

НАРОД.

Доле с њима, што у Бојку не ће!

Доле, доле!

ЉУБИША.

У себи.

Не, крв братска не сме канут' више!
Свака кап је једна црна клетва,
Што ми живот омразан жигоше.

НАРОД.

Доле, доле с њима!

ЉУБИША.

Гласно.

Стој, народе!

А ти, Вуче, сабљу у ножнице!

И пре него крв потече сриска,

Највеће ћу жртве учинити.

Ево ја се жртвујем народу;

Живот дајем, дајем љубав своју,

Теби земљу прадедовску дајем,

Да те речцом једином усрећим:

Ту да останемо!

НАРОД.

Радосно.

Ту да останемо, кад Љубиша хоће!

ДРАГОШ.

Радосно.

Леише земље наћи не можемо,

Нит' на свету игде лепше има —

Већ да останемо!

НАРОД.

Да останемо, да останемо!

Јер Љубиша хоће!

ЉУБИША.

Јест, ја хоћу! да вам срећа сијне! —

Ох народе — ти ћеш срећан бити,

Ал' ја нигда. —

Ид'те зов'те римска посланика,

Да чујемо поруку његову,

Кренку жељу цара његовога.

Неколико од поглавара одлазе.

ЉУБИША.

У себи.

Живот, биће, крв и славу своју —

Све за народ жртвовао бих радо;

Али љубав — ох љубави вечна!

Негована на грудима мојим,

Одгојена мојом вечном тугом,

Уљубљана уздасима мојим —

Ох љубави!

Већег блага не мам, веће туге не мам,

Тебе дајем — сво спасење дајем,

Веће жртве никад не познајем! —

Посланик долази.

ПОСЛАНИК.

Клањајући се.

Цару римском, мудром Ираклију,
Мило ј' врло и срцем је вес'о,
Што у својој мирној царевини
Поглавара српскога народа
Поздравити к'о жупана може.

ЉУБИША.

Шта ј' порука цара честитог?

ПОСЛАНИК.

Клањајући се.

Цар вам даје руком милостивом,
Што искасте и молисте одањ,
Горе, реке, дубраве и поља,
Од Дунава до Тимока хладна —
Све је ваше, куда погледате.
Само цару када нужда дође,
Пет стотина најбољих синова,
Да на бојно поље оправите.
То је жеља, воља и углавље,
Под којим се станили можете!

ЉУБИША.

Хвала цару, и поздравље носи,
Да ће народ узањ војевати,
Све док траје крви и мишица.

ДРАГОШ.

Сви љубимо у скут и у руку,
И заклетвом кунемо се светом,
Зањ и престо његов погинути!

ПОСЛАНИК.

Ваш ће поздрав цара обрадоват'. —
Сад збогом!

Клања се и одлази.

ЉУБИША.

У себи.

Све с осмејком и с поклоном смерним;
А у срцу јетке змије скрива! —
Познајем те, ђаволски породе!
Знам, шта мислиш, шта кријеш и хоћеш;
Ал' преварит' не можеш ме нигда,
Нит' жртвеник неситости твоје
Са народом српским подмирити,
Док ја живим, не!

Гласно.

Сад растур'те кроз народ гласнике,
Да зидају куће и олтаре,
И слободно у даљне брегове
Гоне стадо, свилоруне овце!

Сви се разилазе. Љубиша сам.

Станите се, нађ'те себи мира!
 Нова земља на грудима својим
 За вас крије радост и тишину,
 А за мене — само један цветак:
 Горке туге и кајања нема,
 Њим да китим моје тужне груди,
 Да миришим, да горјо уздишем,
 За надејом сахрањеном вечно! —
 Никад, никад видети је не ћу
 Моје небо, моје сунце јарко!
 Никад, никад за живота више!
 Нит' положит' измучене кости
 До костију мојих прадедова! —
 Туђа земља истуриће странца,
 А ветар ће на помноме крилу
 Растурити смрвљену праšину,
 Носит' можда по предели даљни
 У карпате ил' у Бојку милу —
 Али земља витешких отаца
 Издајника прихватити не ће! —
 Њу да видим — ох никада! нигде!
 Дан не носи на сјајноме крилу
 Облик драги најлепше девојке,
 Светлост сунца — ноћ не носи мрачна!
 Само поток усирене крви

Моје браће и мојих отаца
 Сјајан облик показати може —
 Грозно, грозно! —
 Судбина је ненасита жртви:
 Народ хоће, или љубав моју —
 Ено љубав!
 Ох, дадох јој срце из недара,
 Дадох Бојку! — Је ли доста, судбо?
 Веће жртве душа не познаје!

ПРОРОК лаганим кораком ступа у чадор.

Ево тице, злокобнице тешке,
 Што живота човечијег тајне
 Наде, жеље и будућност скору
 У грудима свевидећим крије!
 О пророче!
 Тако, мислим, да те негде зову;
 Ал' ја не ћу — ја ћу: злокобнице!
 Одкуд тако? Ил' зар имаш тајне
 Жалосније и прње од оних,
 Што си пређе у мрачним горама
 Ове стране и проклете земље
 Са злослутним откривао гласом?
 Реци, шта је? Верујем ти тврдо,
 Јер добра ми никад дон'о неси,

А злу сваком од сада се надам;
Само реци!

ПРОРОК.

Црна земља у утроби својој
Тажне крије никад нечувене,
И никад их нико дознат' не ће,
Док сам собом под земљу не рине,
Испитујућ' отвореним оком,
Што би душа рада била знати.
Кажи, шта ћеш, упитај ме за све;
А ја ћу ти одговора дати.

ЉУБИША.

Знаш ли рећи што о Владимиру?
Каје ли се за грехове своје,
Што учини десницом крвавом?

ПРОРОК.

Не каје се!
Но осветом све то већом пламти,
Као звере са рањеним грудма,
Жртву тражи, себе не жалећи,
Тек да види крв душманску гњеван —
Братими се с Аварима бесним.
Војску купи, чете крволочне,
Да на твоје границе удари,
Да те смрви, ил' српство истреби.

ЉУБИША.

Ох крвника, црног осветника,
Коме време, као каму сињем,
Груди леди, а у грудма срце
Све то већим пламом распирује! —
Зар не живе богови отаца,
Да са громом страховите кетве
Сатру пород братопрогнаника?

ПРОРОК.

Живе! живе!
Праунук ће под кетвом боговском
Проиштати у пролећу јада! —
Шта још хоћеш? Упитај ме, чућеш!
Јер одлазит' морам. —

ЉУБИША.

А да л' знадеш осећање груди,
Тајну љубав, жалост, или тугу,
Што девојка сама себи скрива?
Да л' је икад крвник рода свога
Жарку љубав уживао Лале?

ПРОРОК.

Никад!

ЉУБИША.

Ох, знао сам!
Где се лиљан грлио са стеном,

Бело јање с мрким горским вуком! —
Ох, звао сам! — А да л' мене љуби?

ПРОРОК.

Не љуби те више!

ЉУБИША.

Шта, не љуби? Црни клеветнице!

Што језиком потварања грдна

Сунце бедниш, да не сија више,

И равнаш га твојему образу,

На коме се срамежи и стида

Сјајна румен огледала није,

Но све лажа, неверство, издаја! —

Каж', беднице, љуби ли ме јоште?

ПРОРОК.

Хладно.

Не љуби те!

А зар могу мртве груди љубит'?

Ледно срце може л' осећати

Жарку љубав, која очарава?

Лале нема! — Умрла је веће —

Смрвљен цветак љубави највеће! —

Одлази.

ЉУБИША.

Лаже, лаже — јоште Лала живи!

Та како би богиња умрла,

Ил' трептање не стануло звезда,

Или сунце пало и увело,

А да плаво небо не поцрни,

Не покаже на жалосним грудма,

Да је светлост света не станула? —

Живи Лала! — Ал' ја се не надам! —

Никад никад загрлит' је не ћу!

ВУК долази.

ВУК.

Један човек из земље далеке

Хитно тражи жупана Љубишу,

И на путу приповеда чудо:

Да Авари с братом Владимиром

Са крвавим мачем и десницом

Напред јуре, палећи, робећи;

Захумље су поробили веће,

И сад журно срцем крволочним

На Дунав су хладан нагрнули.

Тебе траже ненасити вуци,

Твојом крвцом жеђу да угасе!

ЉУБИША.

Где је човек? Нека амо дође!

ВУК одлази и доводи бегунца.

Одкуда си? Какве носии гласе?

Казуј брже!

БЕГУНАЦ.

Захумље је отачбина кршна,
 Нова земља, али мени драга.
 Но сад више отачбине немам,
 Никог свога, до богова силних,
 Који ће нас једном осветити.
 Јер Авари земљу опустеше,
 Поробише, огњем попалише,
 А што живо оста у животу,
 За хладан је приковано ланац,
 И у Бојку одведено стару,
 Аварима да робује црним.

ЉУБИША.

Казуј брже, јер ми срце кипи,
 Где су сада, враћају л' се веће,
 Ил' све даље сатирући јуре?

БЕГУНАЦ.

Пјани вуци човечијом крвљу
 Не сећају с' домовине своје,
 Но све даље мачем крволочним
 Од границе на границу лете.
 Сад далеко већ не могу бити.
 Но ако си витез, као што су
 Твоји седи прадедови били,

Напред с мачем, дочекај крвнике,
 И освети грдне осветнике!

ЉУБИША.

А је л' с њима и Владимир мрски?

БЕГУНАЦ.

Јесте, јесте! Ох, да с њима није!
 Он је крвник, он их напред води,
 Да освети крвавој угоди!

ЉУБИША.

Иди, Вуче, Драгоша ми зови,
 А кроз народ трубом ратоборном
 Хитро прођи, кори, опомени,
 Да се Србин на оруже диже!

ВУК одлази.

А ти, брате из земље далеке,
 Глај, одмори уморену снагу.
 А ако си рад светити мртве,
 Доба иде, где ћеш с мачем љутим
 Осветити браћу и родбину.

БЕГУНАЦ.

Ох, хвала ти на утехи лепој!
 А богови нек ти снагу даду,
 Да неверу смрвиш и победиш!

Одлази.

ЉУБИША.

Ха, пакости, злобо и неверо!
И ван свога прага се помаљаш!
Је л' то братство? — Ох, небрате худи!
Што ме светом као звере гониш,
Жељан руке — орудије пакла —
О братинској омастити крви!
Али не ћеш, сунца ми и вере,
Коју су ми деди веровали!
Пашћеш, пашћеш, сам у својој злоби,
Измучене положићеш кости
У гробницу злобе и пакости!

ДРАГОШ долази.

ДРАГОШ.

Шта ће звуци трубе ратоборне?
Шта ли хитно позивање твоје?
Је л' опасност, што народу прети?
Или ће му радости донети?

ЉУБИША.

С Аварима Владимир се мреки
Подигао с огњем и са мачем.
Захумље су веће поробили,
Те сад мачем непобеђениме
На границе новог нам кућишта

Истребљењем целој земљи прете.
Но на ноге! часа не почаси!
Дању ноћу под оружјем да си!
Двоје ћемо, ја и ти, Драгоше,
Храбром мишцом сривство предводити,
Ил' погинут', или победити!

ДРАГОШ.

Ил' погинут', или победити!

Одлази.

ЉУБИША.

Земља нова — немила, недрага!
Сада ћеш ми постати дражија.
Мрком ћу те крвцом окупати,
Да на теби црвен рубин сија,
Као роса на руменој зори,
Кад кроз свитак са пламеном гори. —

На пољу се чује глас од трубе.

То је труба! — Ха, како се ори!
Породиља сад у несвест пада,
А чедо јој у наручју вршишти,
Стренећ' јадно с кршнога одјека,
Што к'о тресак лугом и планином
Свету вољу ратника понавља.
Нове земље то ј' благослов први —

Звуци трубе — река мрке крви!...
 Ал' бог хоће — тако нека буде!
 Бар ће унук земљу прадедовску
 По крвавим потоцима ценит',
 И душману познијих векова
 Са крвавим мачем и десницом
 Пут препречит' на прагу огњишта:
 Довде само, даље не смеш прећи!
 То је земља светих прадедова,
 Потоком је крви посвећена,
 Само госта, само брата прима,
 А смрт свима — смрт проклетницима!

ДРУГИ ПОЈАВ.

Под Белушевим чадором. БЕЛУШ и БЛАШКО.

БЕЛУШ.

Не може се! Већ ако ћу срце
 Да у грудма препукне и свисне!
 Гњев га пали, мрзост и света —
 Сав задркћем, кад га видим само,
 Чини ми се, да се смирит' не ћу,

Док не згледам ону русу главу,
 Где се мртва по прабини ваља.

БЛАШКО.

И право је!
 Та не л' нас је са светлошћу својом
 Помрачио и у прах тиснуо,
 Те пузећи к'о црвићи мали
 Вијемо се, презрени од света? —
 Ал' још куцн'о није
 Мио часак освете кржаве.

БЕЛУШ.

Није куцн'о?
 Кад нас с Бојком раставио старом,
 Не жалећи крв и сузе наше,
 Повео нас у земљу туђинску —
 Ни тад није?
 Пет година, како њега ради
 Роб умире од жеђи и глади,
 Следећ' стопе господара свога,
 Кога страсти, срца самовоља,
 Светом гоне и пучином морском —
 Ни тад није?
 Да када ће, робе стрпеливи!
 Кад ће доћи час освете грозне?
 Или желиш, да те вечно гази

Са осмејком притворства својега?
 Не, сунца ми! Не ће дуго више
 Са опсеном ласкаве лепоте
 С братом брата растављати мила,
 Вереника с вереницом дивном!

БЛАШКО.

Поругљиво.

Ни Белуша са леном Босилјком!

БЕЛУШ.

Ђути, ђути! — Неверство ће њено
 Сто његових осветити мука!

БЛАШКО.

Ал' сад не мож' — он сад не сме пасти!

БЕЛУШ.

Сада мора! Зашто сад да не би?
 Не ма часа у вечности дугој,
 У коме би десница крвава
 Поштедила црнога крвника!

БЛАШКО.

Ал' сада га поштедити мора!

БЕЛУШ.

Зашто? Реци!

Буде л' само мало помицања —

Ти ћеш први пасти, неверниче! —

Не сме пасти! и опет ће пасти!

Само сада не сме! —

Тако ваљда змије у камену

Змијчадима загонетке плету,

Да отровно изуче сикање.

Зашто не сме?

Одговарај, змијо отрована!

БЛАШКО.

Сад Љубиша погинути не сме,

Јер Авари с Владимиром силним

Све то напред, палећи, робећи,

Ка оташтву примичу су нашем.

БЕЛУШ.

Зато боље да га ја убијем,

Него чете дивижих Авара. —

БЛАШКО.

Али ко ће, кад Љубиша падне,

Под бајраком славе и јунаштва

Предводити витешка племена?

БЕЛУШ.

Ја ћу!

БЛАШКО.

Ти ћеш?

Тебе народ презире и мрзи;

Воле пасти, нег' победу славну
На мегдану с тобом одржати.

БЕЛУШ.

Нек Драгош предводи;
Он је јунак од старина славан.

БЛАШКО.

Њега народ љуби;
Али младић, што у срцу снаге
И плам силни осећа витештва,
Тај Љубишу за војводу тражи.

БЕЛУШ.

Е пак докле да пламен прикривам,
Што ми срце немилице мори?
Докле гњева змију отровану,
Што са једом моју душу пори,
Докле да је храним?

БЛАШКО.

Часак иде! —
Кад победу над Авари силни
Одржимо на љутом бојишту,
Тад ће пасти с' престола Љубиша.

БЕЛУШ.

Пак зар славом увенчан да падне?
Шта ће на то рећи поглавари?

Шта ли народ, што га силно љуби?
Та неби л' ме у јарости својој
Са камењем под гомилу вргли,
К'о убицу славног победника?

БЛАШКО.

Не би!

БЕЛУШ.

Како, не би? Зар не видиш, болан,
Да га народ више себе љуби?

БЛАШКО.

Опет не би!
Јер никада то дознати не ће,
Како ј' Љубиш отиш'о са света.

БЕЛУШ.

Пак зар тајно? То не могу, Блашко!

БЛАШКО.

Ти и не ћеш!

БЕЛУШ.

Ко ће дакле?

БЛАШКО.

Отров.

БЕЛУШ.

Шта, зар отров част имена мога
Да опере са течношћу јетком?

Сабља мора! Крв потећи мора,
 Да кривим позором утишам
 Свету жељу освете кржаве!

БЛАШКО.

Ал' се онда никада не надај,
 Да ћеш постат' великим жупаном.

БЕЛУШ.

Пак да шта ћу — реци!

БЛАШКО.

Кад се жртве боговима силним
 На жртвеник положи посвећен,
 И свећеник с благословом својим
 Старешину понуди са вином,
 Нек у вино отрова нацеди. —
 Тад ће народ погруженим срцем
 За каштигу примити боговеску;
 Рећ' ће старци, да је грешан био,
 И зато га на светом олтару
 Покараше богови отаца.

БЕЛУШ.

Ал' свећеник где је,
 Што би отров са десницом грешном
 Посвећеном придружио пићу?

БЛАШКО.

Има и тог!

Сутра ћеш га под чадором својим
 Загрлити као госта свога.

А ја данас идем, да га лепо
 На велико делање поучим.

Свећеник је... славољубив... грабљив!...

Златну круну првосвећеника

Обећај му — све ће за њу дати!

Част, и образ, и народ, и себе —

Та за њу би оца отровао! —

БЕЛУШ.

Добра мис'о — вере ми и сунца!

Само брже! ради! делај! иди!

Јер сваки тренут нову славу носи! —

Ха, постаћу великим жупаном,

Ти војводом витешких племена,

А свећеник првосвећеником! —

Иди! иди! часа не почаси!

Још пре зоре и код мене да си! —

Одлазе.

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

Пролазе копљем и стрелама оружане чете народа.
ЖИВКО, ГАВРАН и БОРКО.

ГАВРАН.

Ено тамо гомиле народа
Под барјак се скупљају Љубишини.
Ајд'мо тамо!

ЖИВКО.

Љубиша је јунак, вагра жива,
Смрт презире, страха не познаје.

ГАВРАН.

Пак баш зато ајд'мо к' њему!

БОРКО.

Ја, да видиш, не мам тако воље;
Већма желим староме Драгошу.
Он је мудар, заклања се вешто,
А Љубиша жаром и пламеном
Сред душмана голим мачем јури;
Ту је као лакше погинути.

ЖИВКО.

И ја мислим староме Драгошу,
А и наши мудри поглавари,

Белуш, Блашко, и Голуб, и Паун,
Сви се њему само придружују,
Пак и ја бих.

ГАВРАН.

Ал' остало све, што срца има,
Под барјаком куне се Љубиши:
С њиме пасти, погинути, мрети,
Ал' с' бојнога не уступит' поља. —
Ја ћу тамо, јер Љубишу љубим,
Пак ако је часак погибије,
Волео бих погинути с њиме.

ВУК долази са грдним рогом у руци, о појасу му сабља.

ВУК.

Напред! напред! Шта чекате, јадни?
Зар душмани да вас овде нађу?

БОРКО.

К'о вол'о бих, да ме баш не нађу,
Пак не овде, него нигде више.

ВУК.

Замахује рогом.

Ајд' одлази, хрђо и кукавче!
Жено худа!

БОРКО, ГАВРАН и ЖИВКО одлазе.

ВУК.

Дува у рог, народ се куши.

Напред! напред! Ко је јунак храбар!
Нова земља иште жртве наше,
Пак ко кадар крв пролити није,
Није вредан, да се у њој стани!

Дува у рог.

Напред! напред! Љубиша вас чека,
Да са мачем душману покаже,
Ко је Србин, каква ли је соја.
Само за њим победа ће доћи,
Не ће Авар у Србију моћи!

Одлази. — БЕЛУШ, ГОЛУБ, ПАУН и БЛАШКО. Чете
народа једнако пролазе.

БЕЛУШ.

Хеј, народе! Куда ви мислите?
Ил' Драгошу, ил' ћете Љубиши?

Гласови.

Сви Љубиши, с њиме да гинемо!

Одлази народ.

БЕЛУШ.

Није л' ово нечувена љубав!
Тако љубит' једнога човека!

Није мудрост, вештина у влади,
Или строгост владалачке крви —
Једна љубав њега одржава
На трошноме престолу дедова. —
Кад пођосмо из дедовске Бојке,
Листом народ за Љубишом грну.
После: натраг! — и натраг хоћемо!
Сад: са њиме сви да изгинемо! —

БЛАШКО.

Пак не само гомилу народа
Да је једним очар'о погледом,
Већ и срце —

БЕЛУШ.

Муч', клетниче!
Ту ће љубав животом платити!
Из далека се чује звук трубе.

ГОЛУБ.

Чу ли сада глас трубе убојне?
Ајд'мо, ајд'мо, да не закаснимо!
Чује се вика и опет глас трубе.

БЕЛУШ.

Напред! напред!

БЛАШКО.

Ох, кол'ко је боље под чадором!
Чисто ми се на бојиште не ће,
Волео бих из далека гледат'
Позорије крвавога рата.

Један војник хитно.

ВОЈНИК.

Јесте л' вид'ли главара Белушу?

БЕЛУШ.

Ја сам! Шта ћеш?

ВОЈНИК.

Авари су близу до бојишта —
Војевода Драгош те позива!
Брже! брже! јер већ чујем трубу,
Где трећи пут на борбу позивље.

Војник одлази, чује се труба.

БЕЛУШ.

Ајд'мо!

БЛАШКО.

Све због њега, да га бог убије!
Он је узрок ове погибије!

Одлази.

ЧЕТВРТИ ПОЈАВ.

Војно поље. Чује се звука сабаља, рањеници се проносе,
БОРКО бежи. ОТАЦ БОРКОВ.

ОТАЦ БОРКОВ.

Стој, зликовче, куд си ваумио?

БОРКО.

Ах, опрости!

Бежи.

ОТАЦ БОРКОВ.

Све да простим,
Ал' ти мајци опростит' не могу,
Што је таког кукавца родила!
Хрђо једна, што богове грдиш,
А на оца песницу подижеш!
Где је храброст, где је мишца српска,
Што пркоси громовима громким?
Стој, пудљивче!

БОРКО бежи.

Иди тамо — не стало те, бог д'о!
У ђубрету ил' у калу негде,
Кад погинут' н' умеш на бојишту!
Неколико војника проносе рањеног Блашка.

Ал' ко ј' ово? —

А, та то је Блашко!

Е и ти си веће долијао!

Знам га добро, тајног злочовника!

И отац му бијаше лисица,

Душман себи и народу своме.

Ајд' нека вас, сви на ред идете!

Чује се вика.

Где је жупан? Нигде се не виђа!

Напред! напред!

Одлази.

ЉУБИША са ВЛАДИМИРОМ бијући се.

ЉУБИША.

Не ћеш даље од овога места,

Ту ћеш скончат' пакост свуколику!

ВЛАДИМИР.

Ти си ову отачбину себи

За најлепшу избир'о на свету;

Она ће те на леденим грудма

Прихватити. — Падај!

Бију се. Владимир пада рањен.

ЉУБИША.

Жеља те је крвава водила,

Бесним срцем гонио си брата, —

Падај! —

Правда те је божја поразила!

ВЛАДИМИР.

Ах, Љубиша... опрости... опрости!...

Умире.

ЉУБИША.

Неколицини војника.

Ово тело брата јединога

Однесите мојему чадору.

Војници носе мртвог Владимира.

Бог милости нека му опрости!

А од мене све нека је просто!

ВУК дува у рог. Пред њиме бежи читава гомила Авара, а на сабљи носи главу војводе аварског.

ВУК.

Јуриш, браћо! Сеците! кољите!

Стари су нам Авари крвници! —

Напред! напред!

Дува у рог.

ЉУБИША.

Доста, Вуче! Или није доста
 Крв братинеку потоком пролеват'
 Од уранка до вечери тавне?
 Доста, доста!
 Дувај у рог, да се народ купи,
 Да од крви ножеве опере —
 Братинска је!
 И да иде са молитвом смерном
 Боговима привашати жртве!

ЧЕТВРТИ ДЕО.

ПРВИ ПОЈАВ.

БОСИЉКА и ПЕРУНИКА пред Драгошевим чадором.

БОСИЉКА.

У мислима.

Овуда ће проћи!

ПЕРУНИКА.

Ко?

БОСИЉКА.

Он ће проћи!

То кад кажем, не мислим на сунце,

Нит' ме његов зрачак очарава; —

Он ће проћи — сунце, живот, биће...

У Љубиши све то разумевам!

ГАВРАН долази рањен.

Али ево једнога војника,

Он ће знати о боју причати.

Запитај га, Перунико моја!

ПЕРУНИКА.

Одкуда идеш, незнани јуначе?

ГАВРАН.

С боја, госпо,

Јер под мирним чадором се ране

Не раздају оваке, ка' ове.

БОСИЉКА.

Пак чија је победа, витеже?

ГАВРАН.

Љубишина, госпо, и боговска.

Три пута је са зорним јуришем

Повратио од мрских Авара.

Где највеће гомиле бијаху

Црних чета, беснећих крвника,

Исмевајућ' наше нападаје,

Онамо је Љубиш јурдисао.

Голим ножем, а голом десницом,

Кроз средину смрвљених душмана.

Пак чуј, госпо, да кад сина родиш,

Да ућуткаш чедо распакано,

О победи Љубишиној причај,

Смириће се на мајчином крилу.

Страшна војска братска и аварска

Једним махом, једном снагом грну,

Да средину раскомада нашу.

Од стрела је небо помрчало,

Од сабаља помрчина сијну;

Сила страшна, а жеља крвава.

Већ уступа војвода Драгоше,

Клону снага, малакса десница

При сукобу зорног душманина;

Ал' Љубиша руком смртоносном

Јурну силан сред мачева љутих.

Напред, браћо! страховито викну. —

Попадале аварске војводе.

Још Владимир срцем разјареним

Крв просишље, живот уништава.

Ал' и тигар, када лава види,

Затрепери од погледа жарког,

И Владимир пада пред витезом,

На самрти опроштаја тражећ'

Од нашега јуначког Љубише. —

Ал' ме рана страховито тишти —

Збогом, мила госпо!

Одлази.

БОСИЉКА.

Таки јунак, тако срце храбро!

Перунико, та да вид'ла несам

Светлост лица, ноћ очију црних,

И стас вити, што кретање свако
 Као виту јелу заљуљукује —
 Ал' при причи његова витештва
 Слабо би се срце разиграло,
 И ако би још пожелит' знало,
 Желило би, да за њега умре. —

Једна чета војника пролази. Пред њима ВУК носи главу
 аварског војводе.

ВУК.

Ајд' сад дома сваки с својим пленом!
 Превијајте ране на грудима,
 Што душмани урезаше мрски!
 Али сузом канути не мојте,
 Ил' уздахом грешнога кајања,
 Што крв своју потоком пролисте;
 Јер кап свака бисер је и роса,
 Са којом сте окитили љуљку
 Деце ваше и унука ваших.

Одлазе.

ПЕРУНИКА.

Ох, ал' Блашка јоште нигде не ма,
 Не видох га, нити чух за њега —

Тек да није како погинуо? —

Ал' ко ј' ово?

ЉУБИША пролази, пред њиме заробљеници, а за њим
 силан НАРОД виче.

Живио Љубиша! Живио! Живио!

ЉУБИША.

Не могу вас окривит', витези,
 Што са мачем јурнусте крвавим,
 Смрвит' браћу и родбину своју.
 Ох, ви не би — знам, да никад не би!
 Ал' Владимир с Аварима мрским
 Нагони вас живот окаљати.
 Грех је страшан!
 Али за све, знам, да се кајете.

Чује се звека од ланаца, заробљеници падају на колена.
 Један старац роб излази.

СТАРАЦ РОБ.

Њајемо се — кајање је тешко!
 Проклети смо — клетва је голема!
 У богова опрштаја не ма!
 Ал' ти нам опрости! Опрости нам сада!
 А после нас заслуженом смрћу
 Карај, казни за неверство црно!

ЉУБИША.

Покајнима праштају богови ;

А ја живот браћи не узимам.

Кам' да могу и онима дати,

Што у љутом боју изгибоше ! —

Устај, старче !

Диге га и љуби.

Одсада сте моја браћа драга ;

И на грудма отачаства нова

Поделите милост свуколику,

Што вам земља изобилно даје :

Горе, реке, дубраве и поља —

Све је ваше, куда погледате !

Одлази, народ га благосиљајући прати.

БОСИЉКА.

Виде л' токе на грудма витешким,

Што су мрком крвљу поканане ?

Ох, да могох на грудима истим

Штитом бити, срце заштитити !

Пак да онде погинем на њима,

Слушајући врело шапутање

Живог срца, милог љубавника.

Ох, ала бих радо погинула ! —

Ил' да постах робом покајником,

Да ме диже са пољане хладне

И пољупцем посвећених уста

Целу вечност тренутом очара ! —

Или да сам душман рода свога,

Да ме с коњем прегазим помамним —

Или груди са мачем запара —

Кад не љуби, да ме више не ма !

ПЕРУНИКА.

У себи.

Слутим, чекам — о дуго чекање !

Хоћу ли га дочекати игда ?

Сви прођоше — њега не ма — не ма !

Ил' је мртав ?

Гласно.

Ајд', Босиљко, ајде да идемо !

Јер ми срце покој не познаје.

Њега не ма, не ма !

Одлази.

БОСИЉКА.

Сама.

Не љубећи, згрешила бих небу —

Та створен је, да га сунце љуби,

Да у тешкој љубомори огњем

Месец спржи и звездице сјајне,

Ако би се у својој несвести,
 Очаране лепотом највећом,
 У његовом изгубиле лицу. —
 А љубећи страховито грешим!
 Удубљена у погледу једном,
 Презрела сам васијону целу —
 Поред створа заборављам творца! —
 Где је отац? — Ох, богови света,
 Опростите заљубљеној души!
 Рат криви.... Ох, та није ваљда
 Раном тешком поцепао груди,
 У којима ј' само љубав жарку
 Од рођења неговао за ме! —
 Ваљда није погинуо?
 Куку, куку тужна!
 ДРАГОШ, БЕЛУШ, ГОЛУБ и ПАУН долазе.

БОСИЉКА.

Ох, бабајко!

Плаче од радости и пада му на груди.

ДРАГОШ.

Јединице, моје чедо драго!
 Ево баба из боја крвава,
 Две три ране споменик је цели,

Што сам с' овог разбојишта доп'о,
 Бранећ' крвљу домовину нову.

БОСИЉКА.

Ране, бабо?

Куку, ране тешке!

ДРАГОШ.

Ах, не бој се, моја кћери мила!

Срмт не носе, олаке су само.

БЕЛУШ са ГОЛУБОМ и ПАУНОМ хоће да одлазе.

БЕЛУШ.

Збогом остај, војвода Драгоше!

И ти збогом, најлепша Босиљко!

ДРАГОШ.

Шта, зар тако брзо?

Бар са вргом студене воде

Да те млада невеста послужи,

Да разхлади онај пламен живи,

Што бацањем убојита копља

Крв пропири у прсима врелим.

Хајд' улаз'те под чадор, главари,

Где вас мили одмор исчекује.

БЕЛУШ.

Зар је умор отачаство браниг',
Које чува цело наше благо?

Гледи у Босиљку.

И нијајућ' на прсима меким,
Санком кречи успавано злато? —
Али збогом; већ и сунце седа,
А Босиљка можда на санак изгледа.

БЕЛУШ, ГОЛУБ и ПАУН одлазе.

ДРАГОШ.

Збогом!

БОСИЉКА.

Знам, како је њему; ал' је мени теже.
Црња ми је душа од поноћи саме,
Теже ми је срце од камена сиња —
Ал' љубави не ма — не ма срце моје,
За Љубишу даје и спасење своје.

ДРУГИ ПОЈАВ.

БЕЛУШ и СВЕЂЕНИК.

БЕЛУШ.

Знаш, куд тежим.
Видео си срце отворено,
Ка' што гледаш лица у потоку;
Видиш бору, румен, пегу сваку,
Што на њему времена оставе.
Ја господар, ти до мене први,
Мени народ, теби да се клања
Олтар свети, жртвеник и жртва —
Само вере погазити не мој!

СВЕЂЕНИК.

Твој сам — твој сам! — Што ти хоћеш, хоћу!
За награду таку олтаре да рушим! —
Ја свеђеник први! — Та ни своје крви,
Ни живот јединца, што уљуљкан санком
На мајчином крилу, смешећи се, спава,
Поштедила не би десница крвава. —
Само реци, шта ћеш?

БЕЛУШ.

И још не знаш, шта ћу?

СВЕЂЕНИК.

Не знам!

БЕЛУШ.

Док Љубиша са престола свога
Живим оком презирући гледа,
Ропски ћеш се поклањати, робе!
Светлост славе, о којој ти срце
У жељама неизмерним сања,
Својим оком угледати не ћеш —
Док он живи, не!
Смрт његова мени престо сјајан,
Теби славу и првенство носи,
Златну круну првосвећеника —
Он погинут' мора!

СВЕЂЕНИК.

Зар Љубиша?

БЕЛУШ.

Он!

СВЕЂЕНИК.

То никад не дајте, богови отаца!
Само то не могу — не могу — не могу!
Кажи мог јединца — нека жртвом пада!
Кажи мене, себе, послаћу те богу —
Ал' Љубишу? — не могу, не могу!

БЕЛУШ.

Онда никад првосвећеником
Постат' не ћеш, робе од рођења!

СВЕЂЕНИК.

Ха, големе жртве!
Ох награде пуне — већа је од жртве!
Пашће, пашће — само реци, како? —
Ја ћу постат' првосвећеником —
Нека пада отац, мати, сестра,
И Љубиша — само реци, како?

БЕЛУШ.

Вечерас ће, кад месец изађе,
Народ своје приносити жртве
На олтару новог отачаства
У славу богова и победе наше,
Што над војском беснећих Авара
Одржасмо оружјем бојним.
Ти ћеш служит' молитвом побожном,
Ту ће бити седи поглавари
И Љубиша.

Пружићеш му благослова ради
Соли, хлеба и румена вина —

СВЕЂЕНИК.

Ох, богови!

БЕЛУШ.

Ево листак најлепшега биља!
Кап од њега смрт је Љубишина,
Твоја слава, моја величина.

Пружа му један зелен стручак.

Узми стручак, у вино нацени,
Свакој капи смрт ледена следи.

СВЕЂЕНИК.

Узима листак. —

Дркће ми срце и силно бије,
Душа се боји грехова својих —
И опет грешим! —
Ох, човече, најгрђе створење!
Срце ти је љуће од отрова,
Реч је грешна, грех је помисао,
Што помислиш, огањ је и пако!
Жеља ти је црна, немилосна,
Нада отров, смрт намера грозна! —
Ал' шта ме је до грехова стало?
Ја ћу постат' првосвећеником!
Да отрујем бога и богове —
Зашто не бих, да богом постанем!
Да се играм с' сунцем и месецом,
Смејући се шалим са судбином!

Сад ћу кнеза, сад уништит' цара,
А сад оној бедној сирочади
Оца, мајку и наду узети....
И богови греше.
Или можда то грехови нису,
Са сузама плачућега свега
Свог образа осмех окитити?
Нису? нису?... Љубиша ће пасти,
А ја постат' првосвећеником!

БЕЛУШ.

Тако дакле, као што рекосмо,
Кап отрова промашити не ће?

СВЕЂЕНИК.

Кад запламти огањ с' жртвеника,
И пун месец са висине своје
Бледим зраком у понор погледи,
Љубиша ће пасти и умрети.
Ти жупаном, а ја ћу крвником —
Ах, постаћу првосвећеником! —

Одлази.

БЕЛУШ.

Сам, гледи кроз чадор.

Ајд' залази, сунце, шта оклеваш?
Мојом срећом месец господари.

И док будем великим жупаном,
 Најстрожију забрану ћу дати:
 Који би се сунцу поклонио,
 Ил' принео жртве боговима,
 Кад руменом зоре усијане
 Затрепери небо на уранку,
 Месећ ће се са зрацима бледим
 У његовој крви огледати!
 Ноћ је мила, месећ је светиња!
 Њима ће се жртве приносити —
 То ја хоћу!
 А што хоћу, оно бити мора!
 Шта, ил' има у српству робова,
 Који би се противити смели
 Светој вољи великог жупана?
 Докле грмнем са столице златне:
 Ја сам жупан!
 Клањаће се народ и главари,
 И пузећи оно ће учинит',
 Што ми душа узвишена гордо
 Са висине највеће зажели.

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

Под чадором лежи рањен БЛАШКО. ПЕРУНИКА му превија ране.

БЛАШКО.

Ох, преви је! — Ала страшно боли!
 Боли! боли! боли!

ПЕРУНИКА.

Превијајући ране.

Проклети крвници!
 А проклета она рука, бог д'о,
 Што ј' тетиву додирнула виту!
 Искапао очи у сузама,
 Којима је нишанио груди,
 Те слеп иш'о од стене до стене,
 Док га поноћ слепила и мрака
 Не наведе у поноре црне,
 Пљен отрову једовитих змија!

Плаче.

Куку ране! куку груди миле!
 Ох, како су нагрђене тужно!
 Куку! куку! куку!

БЛАШКО.

У бунилу.

Боли! боли! боли!

ПЕРУНИКА.

Куку боли!

Знам, да болу, моја болна душо!

Знам, да тиште, мили љубавниче!

Знам, осећам, као да ме тужну

Хладне смрти рука додирује!

БЛАШКО.

У бунилу.

Смрт! смрт! смрт!

Иди, смрти, проклетињо црна!

Не ћу мрети! — је л' да никад не ћу?

ПЕРУНИКА.

Никад! никад!

Бесмртан си, ка' богови што су;

Ил' ако ти срце сломе гњевни,

Нису више богови, који су. —

Ал' што бледиш? Куку ране тешке!

БЛАШКО.

Смрт! смрт! смрт!

Диге се и јаросно кида з.воје.

Оди, смрти! Оди! оди! оди!

Кани отров са ледених уста,

Та и он ће с отровом умрети! —

Ал' нек пада! —

Боли! боли! боли!

Смрт га љуби —

Смрвиће га у љубави својој —

Сви га љубе —

И ти њега љубиш....

ПЕРУНИКА.

Уплашено.

Кога?

БЛАШКО.

Сви га љубе — сви на мене мрзе!

ПЕРУНИКА.

Ја те љубим!

Ох, како те страховито љубим!

Љуби га и плаче.

БЛАШКО.

Отискује је јаросно од себе.

Не љубиш ме — лажеш!

Ко ме љуби, тај мрзати мора

Свет остали, као змију јетку!

ПЕРУНИКА.

Тебе љубим!

Васијону презирем и мрзим,

Та зар не знаш, да и оца презрех,
Браћу, сестре, тебе љубећ' жарко!

БЛАШКО.

Не љубиш ме!

ПЕРУНИКА.

Ох, љубим те, моје сунце жарко!
Сан не љубим, што ми тело крепи,
Дан не љубим, што ми живот држи,
Зрак не љубим, којим дишем ево —
Само тебе јединога љубим!

Оће да га пољуби, Блашко је отискује.

БЛАШКО.

Мирно.

Када ће се приносити жртве?

ПЕРУНИКА.

Док ми овде плачућ' превијамо
Ране тешке крвавога рата,
Поглавари и свећеник благи
Огањ ложе, боговима силним
Да принесу захвалности жртву
За победу —

БЛАШКО.

Грохотом смејући се.

Ха! ха! ха! Сад ће пасти!
Кап отрова — једна капка само
Сунце ће му помрчати вечно —

ПЕРУНИКА.

Коме?

БЛАШКО.

Љубиши!
Он ће пасти, то Блашко зактева!

ПЕРУНИКА.

Уплашено.

Љубиша?
Зар он сјајан да на жртву падне?
А ко му је отров приправио?
Реци, ко је,
Да крвника боговима тужим!

БЛАШКО.

Ја сам!

ПЕРУНИКА.

Ти си, Блашко? — ти отровник црни? —
Бог је Љубиш — богове убијаш,
Срећу рода и благослов земље! —
С' твога греха пропиштаће унук
Под теретом страховите клетве!

БЛАШКО.

Сви га љубе — ха! ха! ха!

Сви на мене мрзе!

ПЕРУНИКА.

Кам' да мрзит' могу,

К'о што мрзим твоје дело црно,

Отровниче мрзки!

Идем, идем. — Можда није јоште

Отров кан'о на уснице бајне.

Идем, свету светлост да повратим,

Ноћци звезде, дану сунце јарко,

А Србији жупана Љубишу.

Хитно одлази.

БЛАШКО.

У бунилу.

Боли! боли! боли!

Смрт је хладна — не дирај ме, смрти!

Отров — љубав — Љубиша —

Њега љуби — цео свет га љуби!

Отров носи смрт — смрт — смрт....

Удара главом о земљу.

Отров..... смрт.....

Умире.

ПЕТИ ДЕО.

П Р В И П О Ј А В.

Вече. Кроз чадор гледи месец. ЉУБИША сам.

ЉУБИША.

Ох светињо бледога месеца,

Кћери бога големога света,

Света круно мојих прадедова!

Што ме гледиш са светлошћу бледом?

Или можда поздрав носиш мио

Од девојке најлепше на свету?

Гледи у месец.

Тако тужна видео те несам,

Тако бледа никад још до сада!

Ох, бледости — јаох слико моја,

Моје душе, мога осећања! —

Ха, ил' плачеш? — Зар је мртва веће,

К'о злокобник што прориче црни,

Пак по теби жалост поручује? —

Мртва, мртва за мене довека,
 Јер је више никад видет' не ћу,
 Румен лица, ноћ очију црних,
 Никад, никад — ох, никада више!

Указује се СЕНКА ЛАЛИНА.

Ха, мој уме, тако л' ме издајеш?
 Срце моје, тако ли ме вараш?
 Показујућ' сенку најмилију,
 Доводите живот у бунило —
 Не знам, шта ћу, до умрети само...
 Је ли она? — ох, она је, она!
 Ал' је чело бледо и ледено,
 Осмех тужан, румен је не стала,
 Што се тијо по беломе лицу
 При освитку невине љубави
 Развијаше негована стидом.
 Ох, она је!
 Ал' јој више у оку не сија
 Жарка љубав, жар срца и душе,
 Што ми пламен у прсима тужним
 Својим пламом подстицаше мила,
 А после га меденим уснама,
 Белих руку меким загрљајем
 Утишала, као суза тугу. —
 Ох, она је! Али мртва — ледна,

Дивног створа само сенка бедна! —
 Лало! Лало!
 Отвор' речи медених усана,
 Пољубцима мојим посипане!
 Кажи, душо, живиш? ол' ме сила
 Туге моје страховито вара?
 Кажи! кажи!

СЕНКА ЛАЛИНА.

Живела сам само за живота
 У мом рају, твоме загрљају;
 Живела сам — сад живота не мам,
 Богови ме одзваше са света!

ЉУБИЦА.

Ха, богови, човештва мучење!
 Погледајте на лепоту њену —
 Грешан дарак земљи и трулежу!
 Та можете л', а да не плачете,
 Ви, што муњом небо раздирете,
 И облаке тешке и суморне,
 Као горе дивижих Карпата,
 Повлачите по подножју своме,
 Или дахом једним и јединим
 Свет и буру, сунце, месец, звезде,
 Као крпу паучине трошне,
 У прашину ситну раздирете —

Можете ли додирнути цветак,
 Нежан, млађан, као зора рана,
 Ил' к'о роса, што још у висини
 О сунчевом затрепери зраку? —
 Можете ли са безбоштвом својим
 Цвет укинут', свет ојадит' собом,
 У гробље претворит' са јединим гробом?

СЕНКА ЛАЛИНА.

Ох, не дирај богове отаца!
 Једини су, силни, свемогући —
 Не дирај их!

ЉУБИША.

Ох, силни су — насилници при!
 Свемогући, јер су свет потресли!
 Једини су — хладни немилосни,
 Мог живота рушитељи грозни!

СЕНКА ЛАЛИНА.

Не дирај их!
 Већ чуј гласе изнемогле душе,
 Чуј, што срце с оне стране гроба
 Љубавника ојађеног кори:
 Љуби народ! — бесмртан је, вечан!
 Вечна љубав, која њега љуби!
 Њега љуби верно,
 Јер те љуби силно, неизмерно!

ЉУБИША.

Ох, народе!
 Никада те љубити не могу,
 Све док спомен највеће лепоте
 Сјајним ликом по души трепери!

СЕНКА ЛАЛИНА.

Спрам спомена мога тек је сенка народ?
 Ха, Љубиша!

Никада ме угледати не ћеш,
 Нит' ће поноћ икада донети
 Слику бедну, што ти душа јадна
 У спомену тако обожава. —
 Никад, никад — јер не љубиш српство!

Сенке полако не стаје.

ЉУБИША.

Ох, причекај! чекај! постој мало!
 Да пољубим твоје чело бледо,
 Да оросим са горким сузама
 Вечним ледом умивене груди!
 Ох причекај — само тренут један,
 Да за тренут векове преживим!
 Стој, богињо, стој!...

Сенке нестане, Љубиша нада у гесвест, С поља се чује
 глас Босиљкин.

БОСИЉКА.

Овде, кажу, да је чадор његов,
 Бео, сјајан, к'о крило лабуда,
 А у њему он уморан можда
 Сад у ово лепо доба ноћи
 Наслонио главу на узгавке,
 А коса се, као прами свиле,
 Низ румено лице поиграва.
 Идем, идем, да га видим само,
 Јер би срце пукло и умрло.

Ступа у чадор.

Спава, спава... Полако! полако!
 Да га који корак не пробуди. —
 Ох, леп ли је, умилан, к'о цветак,
 Кад га роса са свежином својом
 Преко лица полије мирисног.
 Ох, гле осмех и у сану јоште
 По уснама жалосно облеће!
 Погле чело, што га туга горка
 Са бледилом умилним покрива. —

Она га љуби, Љубиша се трза.

Збогом, рају! Ено већ се буди!
 Дан излази, ја зажмурић морам,
 Да у сунце не погледим више.
 Свет се ствара, а љубавник света

У лужину сакрити се мора,
 Да не види сунце, месец, звезде —
 Збогом, свете, ја те видет' не ћу!

Оће да одлази.

ЉУБИША.

Диже се полако.

Сан је, сан је! Сањао сам само.
 Никада ме угледати не ћеш,
 Јер не љубиш српство!...
 То је слика очараног санка
 Са уснама шанутала бајним. —
 Оставих те, само српства ради,
 Презрео сам срећу и спасење,
 Само њега ради! —
 Ох, пак шта ћу? Зар и спомен сјајан
 Да за љубав његову жртвујем? —
 Никад, никад!
 Ту ћеш живит' у прсима овим,
 Све док срце, докле душа дише!

Види Босиљку.

Ал' ко ј' ово?
 Није она, није њено лице!
 Или санак сјајан облик мења?
 Ко си? ко си?

БОСИЉКА.

Клечи пред њиме.

Ја сам пламен љубави несрећне —
Сама себе сажижем и палим.
Ја сам љубав — нељубљена никад,
Само зато рођена и жива,
Да љубећи умрем!
Тебе љубим — ох, не презири ме!
Тебе душа, тебе срце љуби —
Ох не остави ме!

Љуби му колена. Љубиша се сагиба, да је дигне, у том
сагибању пољуби га Босиљка.

БОСИЉКА.

Сад умрети могу! Живела сам доста!
Није л' много — један тренут жића?
То је вечност царства небескога!

Љубиша је зачуђено гледа.

Ох, гледај ме!
За тобом сам 'вако бледа, душо!
Ти си румен повратио лицу,
Живот дао са тренутом овим.
Ох, гледај ме — дуго, дуго гледај!
Да с' у твојем растопим погледу,
Да ме овде у подножју твојем,

Дисајући онај исти зрачак,
Што и тебе сјајног окружава,
Свест остави, живот изневери.

ЉУБИША.

Устај, чедо, иди дому својем!
Виш', доба је успаване ноћи,
А душа је уморена санком;
Иди дому својем!

Он је диже.

БОСИЉКА.

Ох, да идем! — Збогом, сунце јарко!
Никад више видети те не ћу!
Јер чим одем, свет ће ми помрчаг',
Одлетиће живот из недара.
Збогом, душо мога осећања!
Збогом, срце љубави највеће!
Збогом, звездо из круне боговске!
Збогом, боже!
Јер тебе ми душа обожава!

ЉУБИША.

Иди, иди!
Виш', да греши у бунилу својем
Твоја душа занесена тугом.
Иди дому својем!

БОСИЉКА.

Идем, идем!
 Ал' још поглед један — погледај ме, душо!
 Јер пољубац поискати не смем.
 И како би грешник заискао
 Звезду с' неба, или сунце исто,
 Њим да прђе жалосне окити! —
 Збогом, сунце! — Идем! идем! идем!

Диге се и одлази.

ЉУБИША.

Гледа за њом.

Сан је, сан је! — Сањао сам само!
 То су лица привиђења мога,
 Што богови мојих прадедова
 Рад' утехе унуцима шаљу.
 Сан је био најлепших санова;
 У извору ј' показао своје
 Сјајну слику увенутог цвета,
 Сјајну звезду порушеног света...
 Збогом, сану! збогом, моја Лало,
 Јер је више никад видет' не ћу!
 Тако рече расрђени анђ'о.
 А ја гледам јоште лице бело,
 Груди бајне и те очи чарне,

Гледам гробље — свет у гробу једном,
 Гледам Лалу — збогом, моја Лало!
 Збогом, санче! —
 Ал', да л' и то само санак беше?
 Ова мома, ова љубав жарка?...
 Сан је и то — сан је био само! —
 Збогом! збогом!...

ВУК долази.

ВУК.

Ајд', Љубиша!
 Ено веће поглавари чеку,
 А на светом жртвенику огањ
 Силан мирис принесене жртве
 Боговима свемогућим носи.

ЉУБИША.

Ево идем. Ал' богови силни
 Нек опросте моме црном греху,
 Јер са тешким срцем идем. —
 Ајде, Вуче!
 Тек да хоће примити богови
 Грешан дарак њихова створења;
 Али не ће!
 Још се земља грози и уздише,
 Под кравим потоцима љуља —
 То је крвца брата рођенога. —

ВУК.

Богови су наши свемогући,
И грехове слабога човека
Опраштају срцем милостивим.

ЉУБИША.

Никад, никад опростити не ће!
Та какви би и богови били,
Да не пошљу кугу и морију,
Ил' ратова бичеве кржаве,
За наказат' пакост у прсима,
Којом братац против брата дише?
Ил' да пошљу у праведном гњеву
Жегу лета, да земљу опале,
Да осуше реке и потоке,
Сувим листом, увенутим цветом,
Да попуне земаљске пукоти,
А човеку сваку капку крви
Да отрују отровним задахом. —
Идем, идем; ал' је срцу тешко,
Као да је часак умирања,
Што са хладном руком покуцава
На грудима уморене душе. —
Идем, Вуче. —
Али данас првом ми је тешко.
Не знам веће, ил' је са кајања,

Ил' с' неправде, што пакост и злоба
Крв пролише витешког народа. —
Ајдмо, Вуче! А богови силни
Нек опросте грехе и покове,
Којима се земља окаљала.

ДРУГИ ПОЈАВ.

Вече. На жртвенику гори ватра, околу ватре клече сви
главари. СВЕЂЕНИК поји, а са њама сав народ.

СВЕЂЕНИК.

Поји са народом.

Богови силни наших отаца!

Примите свога порода дар!

Простите наше грехове тешке,

Својега гњева стишајте жар!

Богови мира! Са светим миром

Мирнога Срба дарујте дом!

Богови рата! У бесној борби

Србину сваком подајте гром!

Богови река, гора, дубрава!
 Свугде нам дајте снагу и моћ!
 На води хладној, у гори мрачној,
 Светлошћу својом ведрите ноћ!

Богови! Никад не дајте, да се
 Раздором цепа витешки род!
 Благословите нових земаља,
 Народ и стадо, њиву и плод!

ЉУБИША.

Клечећи говори.

Богови мира, рата и клетве!
 Са милостивим оком гледајте
 На презрено старо отачаство,
 На гробове наших прадедова,
 На олтаре срамно порушене!
 Богови клетве! Не мојте народ
 Са заслуженом поразит' клетвом!
 Опростите срцем милостивим,
 Што грешећи греховима тешким
 Остависмо камене Карпате,
 И крвавим ратом изагнани,
 Непознате земље населисмо!
 Ох, праштајте, богови отаца!
 Главарима, мени и народу,

Да на позном унучићу клетва
 Не остане грешних прадедова!

НАРОД.

Пева.

Ох, праштајте, силни, свемогући,
 Слабости људске, грехова час!
 Примите сузе и покајање,
 А чујте срца дркћући глас!

Неколико кољаника доносе црвеном кадивом покривено тело
 Владимирова и полагају га близу до жртвеника.

ЉУБИША.

Дигнувши се.

Примите, богови, и ову жртву
 Мржње и злобе, грабежи црне!
 Опростите му грехове тешке!
 Јер у греху неопросном плива,
 Гонећ' брата по предели пусти,
 Жељан крви из рођених груди,
 Мач подиже и десну крваву,
 Да ме стопи у туђинству мрском. —
 Опростите срцем милостивим!
 Јер у души није умља им'о,
 Пламен живи распињ'о му ј' груди.

Ох, простите, богови дедова,
Њему, мени и народу моме!

СВЕЋЕНИК.

У себи.

Часак се ближи. —

Ох, страхоте, ох, покора црна!

Срце дркће, а груди се тресу,

Као да се у овоме часу

Мог живота скончаније ближи. —

Грозно! грозно!

Једна капка из овог пехара

Снажне груди вечно ће му следит',

Срце смрвит', а усне побледит'. —

ЉУБИША.

Ја му праштам.

И што љубав човека и брата

Покојнику даровати може,

То је почаст братска и витешка.

Сутра зором, када сунце сијне,

Још у румен и у светлост бледу,

Држећ' лице на грудима неба,

Спалиће се ово мртво тело,

А прах трошан гробници положит'.

То је љубав — више не мам, брате!

Још да могу у Бојку понети

Грешан спомен раздора и крви,

Да положим ово братско тело

У гробницу мојих прадедова; —

Али Бојке за нас више не ма,

Ни мртве нас прихватити не ће! —

БЕЛУШ.

Јагано свећенику.

Сад је часак! —

Чуј, постаћеш првосвећеником!

СВЕЋЕНИК.

У себи.

Ти жупаном, а ја ћу крвником —

Ах, постаћу првосвећеником!

Узима у једну руку пехар са вином, у другу хлеб и со.

Гласно поји.

Богови! Никад не дајте, да се

Раздором цепа витешки род!

Благословите нових земаља

Народ и стадо, њиву и плод!

НАРОД.

Диге се са молитве, довршујући песму.

Благословите нових земаља

Народ и стадо, њиву и плод!

СВЕЂЕНИК.

У себи.

Али ово дело страховито
Благослов ће створити у клетву!

Гласно.

Пружајући Љубиши со и хлеб.

Прими дарак хлеба бијелога!

Знак је ово љубави и слоге;

И к'о што се у љубави живе

Со и хлебац, тако, бог д'о, браћа

У оташтву грмила се новом!

Пружајући му вино.

Узми капку!... само једну узми! —

То је дарак ове земље нове!...

Љубиша умочивши залагај у со, поједе га, а после узме
пехар из руке свећеника и пије.

То је дарак — најлепши, најјачи!

Јер од бола свакога лишава. —

Што не пијеш? — Све, све, све!

Или подај, да га земља пије!

ПЕРУНИКА ужаснута трчи унутра.

ПЕРУНИКА.

Не пиј! не пиј! — Смрт је! отров! пак'о!

Ох, Љубишо! Смрт те чека свугде,

Јело, пиће — све је отровано!

И дим овај с' светог жртвеника

Отров сила са тавним прамењем,

Смрт раздаје у пламену своме! —

Не пиј! не пиј!

Нит' се љуби с икиме на свету!

Јер главари, свећеник и народ

Отров носе на уснама црним,

У пољубцу тебе да отрују.

СВЕЂЕНИК.

Бути, жено! Не ма ту отрова!

Кажем не ма — у срцу је отров!

Ти си отров — твој је језик отров!

Узима пехар и пије.

Отров! отров! отров!..

ЉУБИША.

Отров!

Кроз срце ми страховито дере —

То је отров!

Уста суши, а по грудма пече,

Крв ми трује, по жилама јури —

Отров! отров!

Црна ме је злоба отровала! —

Ха неверство! издајо! зависти!

Где сте, питам, где сте, кажите се!
 Да вас видим у последњем часу!
 Са погледом горког презирања!

СВЕЂЕНИК.

Показује на Белуша.

То ј' отровник! Ја сам отров чисти!
 Ко ме такне, ил' претом додирне,
 Смрт га чека! — Ја сам отров, свете!

БЕЛУШ.

Ти си отров!

Прободе га мачем.

Падај!

Да никога не трујеш на свету!

ВУК.

Ти отровник! — Удри! падај, робе!

Бију се. Белуш пада.

Да те не ма на овоме свету,
 Да се сунце од презреног лица
 Не застиди сијати на небу,
 Ил' да зраке благодати своје
 У пламене бичеве не створи! —
 Ха, зликовци! Има л' јоште који,
 Да га мачем одвојим од света,
 Божјег проклетника! —

ЉУБИША.

Лало, чекај! Лало, сад ћу доћи! —
 Све мрак гушћи; — је ли светлост тамо?
 Та да ј' небо као поноћ мрачно,
 Светлило би, сијало би, Лало!
 Твоје би га лице обасјало —
 Идем, идем, Лало!

Долази БОСИЉКА са распушеном косом.

БОСИЉКА.

Је ли мртав?

Пригиба се над њим.

Није, није! Јоште очи сјајне
 Испод тавних трепавица гледе
 Завист, злобу, пакост и несрећу!

Показује на Белуша.

То ј' отровник! — Проклет био, бог д'о,
 И овога и онога света!

Љуби Љубишу.

Ох, Љубиша! Кажу, љубиш ли ме?
 Тек звук један срца сломјенога!
 Реци: љубим!

ЉУБИША.

Љубим!...

Умире.

БОСИЉКА.

Рече: љубим! —

Идем, идем с њиме!

Да ме љуби на ономе свету,

Где љубавник златни своји крили

Љубазнике закриљује смерно,

И у жару врелих пољубаца

Крила своја милим поветарцем

Преко врелих груди размахује.

Узима пехар са жртвеника и пије.

Идем, идем! — Ево веће светлост

На отровном жртвенику гасне. —

Већ не видим пламен играјући —

Не видим ни оца! — Оче, где си? —

Ох, опрости! опрости!...

Оче мили!...

Умире.

ДРАГОШ.

Смрт порази цвет са земље ове!

Смрт са хладним својим загрљајем

Све, што драго и умилно беше,

Са кораком тлачећим уништи!

Ил' боговска ваљда воља хтеде,

Да накаже грехове синова. —

Грешили смо!

Та несмо ли мачеви кржави

Братске груди бесно раздирали?

То су греси! —

А грех сваки слабога човека

Својим гњевом карају богови,

И бич њихов трпети смо дужни! —

Ено оног бедног свећеника,

Што с пехаром са светог олтара

Смрт раздаје; — сада мртав лежи!

Лице тавно, гадно, смежурано,

Грех ужасан, освету боговску

На цртама показује мрским.

Мртав лежи и Владимир ено!

Злоба, пакост и ненавист прна

У грудима леденим почива,

Грдећ' славу прадедова силних. —

И Блашко је издахнуо грешан,

Презрен, проклет на овоме свету:

То ј' света бога осветника! —

Белуш мртав!

Као оро силац, недомашан,

Хватао се за сунчеве зраке,

Док у пропаст сурвао се није. —

Пригиба се над Босиљком.

Хладна, хладна!

Љуби је у чело.

Ледно чело, ледено је срце,
 Што је било, љубило и пало
 Под теретом милог осећања,
 Закуцало, стало, малаксало —
 Збогом, чедо драго! —
 Сад нек пламен гори жртвеника!
 Миле жртве почивају овде,
 Жртвоване гњеву праведника;
 А пак зором, која сутра сијне,
 Мртве ћемо положити кости
 У гробницу отачаства нова,
 Са надписом истине и правде:
 „Овде унук славе и јунаштва,
 „Жртва злобе и зависти братске,
 „Први жупан Србије почива!“ —
 Тамо даље, над неверном главом,
 Са презрењем нека унук чати:
 „Нејди близу, земља је проклета!
 „Неверника Владимира скрива!“ —
 Тамо: „Крвник“, ту: „Отровник лежи,
 „Што са силом једне капи само
 „Сјајно небо у таму обуче!“ —
 Опет се сагиба и љуби Босиљку.

А теби ће написати бабо
 На камену своје туге горке:

„Ту нељубљен, а љубећи цветак
 „На грудима ледног љубавника
 „И у смрти љубећи почива.“ —
 Брише сузе и одлази.

ВУК.

Збогом, јаду ојађене душе!
 Збогом, славо народа српскога!
 Љуби Љубишу и одлази.

ПЕРУНИКА.

Целива Босиљку.

Другарице мога осећања!
 Жељо тужна! моје сунце јарко!
 Збогом!...
 Збогом и ти, мили самртниче,
 Ох, збогом, Љубиша! —

Одлази.

Народ погружен разилази се.

ПАУН.

Збогом, збогом, ал' ћути, Белуше!
 Грех не казуј боговима силним,
 Што с' убијством жупана Љубише
 На нас пада, црне проклетнике!

ГОЛУБ.

Бут', Белуше! таји пред вишњима,
 Да ј' и Голуб отров змије јетке
 На жупана просипао првог.

Одлазе.

БОРКО.

Сад који ће жупаном постати?
 Шта ти мислиш, Живко?

ЖИВКО.

Нико други, до седи Драгоше!

БОРКО.

Живио Драгош!

ГАВРАН.

Живио!

А богови нек опросте силни,
 Што је народ сагрешио цели!

3 13 9/03

Стоји 1 фор. а. вр.

